

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

НОВОСЕЛЬСЬКА УЛЯНА ІГОРІВНА

УДК 327:341.24:338.1

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО
ЧЛЕНСТВА В НАТО ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

ОП «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 – «Публічне управління та адміністрування»

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Молодцов Олександр Володимирович

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

проф. _____ І. П. Лопушинський

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

професор _____ В. І. Остап'як

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2024

АНОТАЦІЯ

Новосельська У. І. Досвід підготовки європейських країн до членства в НАТО та його застосування в Україні. – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2024.

Магістерська робота спрямована на дослідження теоретичних, історичних та практичних аспектів інтеграції України до НАТО, враховуючи досвід європейських країн, які вже пройшли цей шлях. У першому розділі проаналізовано стандарти та вимоги, що висуває НАТО до країн-кандидатів, а також визначено роль Альянсу як оборонного союзу у забезпеченні безпеки європейського регіону. Особливу увагу приділено викликам та бар'єрам, які стоять перед Україною на шляху до повноправного членства, включаючи питання відповідності демократичним та оборонним стандартам НАТО.

Другий розділ присвячено вивченню досвіду країн, таких як Греція, Туреччина, Швеція та Фінляндія, які проходили процес підготовки до членства.

У третьому розділі розроблено рекомендації для України на основі вивченого досвіду європейських держав. Рекомендації включають вдосконалення механізмів безпеки, зміцнення демократичних інституцій, розбудову військових спроможностей, а також інші заходи, спрямовані на підвищення сумісності з НАТО. Рекомендації враховують сучасні виклики та специфічні умови, в яких перебуває Україна, зокрема активну фазу протидії російській агресії, що надає особливого значення питанню колективної безпеки та євроатлантичної солідарності.

Ключові слова: НАТО, євроатлантична інтеграція, безпека, стандарти НАТО, міжнародна співпраця, Україна, членство.

ABSTRACT

Novoselska V. I. Experience of preparing European countries for NATO membership and its application in Ukraine. – Manuscript.

Master's thesis in specialty 281 "Public management and administration". Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2024.

The master's thesis is aimed at studying the theoretical, historical and practical aspects of Ukraine's integration into NATO, taking into account the experience of European countries that have already gone this way. The first section analyzes the standards and requirements that NATO puts forward to candidate countries, and also defines the role of the Alliance as a defense alliance in ensuring the security of the European region. Particular attention is paid to the challenges and barriers facing Ukraine on the path to full membership, including the issue of compliance with NATO democratic and defense standards.

The second section is devoted to studying the experience of countries such as Greece, Turkey, Sweden and Finland, which have undergone the process of preparing for membership.

The third section develops recommendations for Ukraine based on the studied experience of European states. The recommendations include improving security mechanisms, strengthening democratic institutions, building military capabilities, as well as other measures aimed at increasing compatibility with NATO. The recommendations take into account modern challenges and specific conditions in which Ukraine finds itself, in particular the active phase of countering Russian aggression, which attaches particular importance to the issue of collective security and Euro-Atlantic solidarity.

Keywords: NATO, Euro-Atlantic integration, security, NATO standards, international cooperation, Ukraine, membership.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ В НАТО: ІСТОРИЧНИЙ І КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	8
1.1. Стандарти і вимоги НАТО до країн-кандидатів.....	8
1.2. Роль НАТО як оборонного альянсу у забезпеченні безпеки європейського регіону.....	21
1.3. Основні виклики та бар'єри на шляху до членства в НАТО.....	29
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО.....	33
2.1. Роль НАТО у забезпеченні миру та безпеки в регіоні Східного Партнерства	33
2.2. Досвід Греції та Туреччини як першого етапу розширення на Південь	40
2.3. Досвід Швеції та Фінляндії.....	47
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ НАТО	52
3.1. Війна Росії проти України: відповідь НАТО.....	52
3.2. Рекомендації щодо використання досвіду європейських країн у підготовці України до членства в НАТО.....	58
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у виключній важливості інтеграції України до систем колективної безпеки, зокрема до Північноатлантичного альянсу (НАТО), що сьогодні розглядається як один із ключових механізмів забезпечення стійкої національної безпеки. На тлі триваючої російської агресії та з огляду на загрози, з якими стикається Україна, питання набуття членства в НАТО стає дедалі нагальнішим. Для України цей шлях не лише підвищує рівень безпеки, але й сприяє загальній трансформації державних інституцій, зміцненню обороноздатності та модернізації безпекового сектору відповідно до міжнародних стандартів.

Обґрунтування вибору теми дослідження ґрунтується на важливості вивчення досвіду тих європейських країн, які успішно пройшли шлях інтеграції до НАТО, здійснюючи глибоку адаптацію національних систем безпеки, оборони та управління. Аналізуючи цей досвід, Україна може уникнути типових помилок, скоротити тривалість адаптаційного періоду, підвищити ефективність реформ та вдосконалити власні безпекові й оборонні процеси. Особливий інтерес викликає досвід країн Південно-Східної Європи, таких як Румунія та Болгарія, які зазнали схожих викликів і змогли успішно інтегруватися до НАТО. Їхні адаптаційні процеси стали результатом всебічних реформ у військовій, політичній, правовій та економічній сферах, що демонструє можливі підходи для України.

Адаптація оборонної системи України до стандартів НАТО є багатогранним завданням, яке включає не лише військову співпрацю, але й політичні та економічні перетворення, розвиток нової системи цивільного контролю, посилення демократичних інститутів, правопорядку, а також реформи в секторі оборони й безпеки. Сучасні стандарти НАТО вимагають, щоб країни-члени відповідали високим вимогам у сферах забезпечення прозорості, підзвітності державного управління, координації міжвідомчих

структур і дотримання принципу верховенства права. Досвід європейських держав, які впроваджували ці стандарти в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, допоможе Україні розробити стратегії адаптації, які забезпечать ефективно та стійке впровадження реформ.

Окрім цього, врахування європейського досвіду дозволить Україні не тільки адаптувати свою військову доктрину, але й вдосконалити оборонну інфраструктуру, системи управління, підвищити рівень підготовки особового складу, а також покращити механізми міжнародного співробітництва та колективної оборони. Вивчення прикладів інтеграції Греції та Туреччини до НАТО може виявитися корисним для розуміння першого етапу розширення Альянсу на Південь, а також розкриє ефективні методи адаптації країн до різних безпекових реалій та політичного середовища.

Метою дослідження є аналіз досвіду підготовки європейських країн до членства в НАТО, визначення основних етапів та викликів процесу інтеграції та обґрунтування рекомендацій для України щодо використання цього досвіду.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- дослідити стандарти і вимоги НАТО до країн-кандидатів;
- визначити роль НАТО як оборонного альянсу у забезпеченні безпеки європейського регіону;
- виявити основні виклики та бар'єри на шляху до членства в НАТО;
- здійснити огляд підготовчих процесів у країнах Південно-Східної Європи;
- проаналізувати досвід Греції та Туреччини як першого етапу розширення на Південь;
- проаналізувати досвід Швеції та Фінляндії;
- дослідити програми допомоги та співпраці між Україною та НАТО;
- розробити рекомендації щодо використання досвіду європейських країн у підготовці України до членства в НАТО.

Об'єктом дослідження є процес підготовки країн до інтеграції в систему колективної безпеки НАТО, зокрема адаптація до стандартів Альянсу. Предметом дослідження виступають особливості та виклики інтеграції України в НАТО на основі досвіду європейських країн, які успішно подолали цей процес.

Методи дослідження включають аналіз нормативно-правової бази НАТО, порівняльний метод для зіставлення досвіду різних країн, історичний аналіз для вивчення етапів інтеграції та рекомендаційний підхід для формулювання практичних висновків.

Новизна роботи полягає у систематичному аналізі досвіду європейських країн з акцентом на країни Південно-Східної Європи та використанні цього досвіду для обґрунтування рекомендацій щодо інтеграції України в НАТО. Відмінністю одержаних результатів є розробка конкретних рекомендацій для України на основі сучасного досвіду європейських країн, без залучення прикладів Польщі та Балтійських країн, що дозволяє сформулювати інноваційний підхід у дослідженні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання рекомендацій органами державної влади України при розробці стратегії інтеграції до НАТО, а також у підготовці освітніх і навчальних матеріалів для підвищення кваліфікації державних службовців та військових. Результати дослідження можуть бути також використані в наукових дослідженнях, присвячених питанням безпеки та євроатлантичної інтеграції.

Логіка дослідження зумовила **структуру роботи**, яка включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ В НАТО: ІСТОРИЧНИЙ І КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

1.1. Стандарти і вимоги НАТО до країн-кандидатів

Досліджуючи історичний контекст створення НАТО, можна побачити, що цей процес розпочався у повоєнній Європі, де питання колективної безпеки набуло критичної важливості через зростаючу загрозу з боку СРСР. Першим кроком на шляху до формування єдиної оборонної системи стало підписання Брюссельського договору у березні 1948 року п'ятьма європейськими державами – Бельгією, Люксембургом, Нідерландами, Великою Британією та Францією¹. Договір передбачав створення спільної системи оборони, яка б дозволила ефективніше протистояти ідеологічним, політичним та військовим загрозам з боку радянського блоку. Брюссельський договір заклав підґрунтя для подальших переговорів щодо створення ширшого альянсу, здатного забезпечити безпеку на євроатлантичному просторі.

Подальший розвиток подій включав залучення Сполучених Штатів Америки та Канади до переговорів щодо створення єдиного альянсу, який базувався б на принципах колективної безпеки та взаємної підтримки між Європою та Північною Америкою. Об'єднання зусиль країн Європи та Північної Америки забезпечувало більш надійний захист від можливих загроз, і ініціатива отримала широку підтримку. Держави, що підписали Брюссельський договір, запропонували приєднатися до альянсу таким країнам, як Данія, Ісландія, Італія, Норвегія і Португалія, що розширювало географічний та військовий потенціал майбутньої організації².

¹ Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною. За заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 604 с

² НАТО: історія створення і цікаві факти про Альянс. Chas.News. *chas.news*. URL: <https://chas.news/not/nato-istoriya-stvorenniya-i-tsikavi-fakti-pro-alyans> (дата звернення: 08.10.2024).

Кульмінацією цього переговорного процесу стало підписання у квітні 1949 року Вашингтонського договору, відомого також як Північноатлантичний договір³. Документ започаткував діяльність Організації Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization – NATO), яка стала першим у світі міждержавним альянсом, орієнтованим на забезпечення колективної оборони. Підписання Вашингтонського договору формалізувало принцип "один за всіх і всі за одного", що став основним положенням Північноатлантичного альянсу. До початкового складу НАТО увійшли 12 держав-засновників: Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Велика Британія, Франція, США, Канада, Данія, Ісландія, Італія, Норвегія та Португалія.

Північноатлантичний договір, який складається лише з 14 статей, є одним із найлаконічніших міжнародних документів подібного роду. Кожна стаття була ретельно розроблена та узгоджена в процесі тривалих обговорень і переговорів, що передували підписанню договору. Після досягнення компромісу між Бельгією, Канадою, Данією, Францією, Ісландією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Португалією, Великою Британією та Сполученими Штатами Америки документ було підготовлено для створення нового оборонного альянсу⁴.

Поміж іншого, договір закріплював принципи, які стали основою функціонування Альянсу, зокрема ухвалення рішень на основі консенсусу та важливість процесу консультацій. Альянс не тільки має оборонний характер, але й відрізняється гнучкістю, що дозволяє адаптуватися до змін у міжнародному середовищі.

З підписанням Договору було офіційно засновано Північноатлантичний альянс, хоча перетворення його на повноцінну організацію тривало ще деякий час. Організація Північноатлантичного договору (НАТО) набула структурної форми, яка дозволила ефективно реалізовувати цілі Альянсу. Ці

³ Засновницький договір URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67656.htm (дата звернення: 09.10.2024)

⁴ Там само

цілі, що включають колективну оборону та захист демократичних цінностей, залишаються незмінними донині, і текст договору не зазнав суттєвих змін. Єдині корективи були внесені у вигляді протоколів про вступ нових членів, що відображає передбачливість його укладачів та здатність документа ефективно реагувати на нові міжнародні виклики, зберігаючи його актуальність⁵.

Таким чином, створення НАТО стало відповіддю на зростаючі загрози у післявоєнному світі та прагненням забезпечити колективну безпеку і стабільність у євроатлантичному регіоні. Організація заклала основу для довготривалого співробітництва країн-членів у сфері оборони та безпеки, яке стало визначальним фактором підтримки стабільності у західному світі.

Згідно зі Статтею 10 Північноатлантичного договору, країни-члени НАТО мають право за спільною згодою запросити до Альянсу будь-яку європейську державу, яка здатна дотримуватись принципів договору та робити свій внесок у безпеку північноатлантичного регіону. Такий підхід передбачає не лише формальні вимоги, а й відповідність загальним цінностям та принципам, що поділяються країнами-членами НАТО, зокрема демократичним засадам, повазі до прав людини та принципу верховенства права⁶.

Процес набуття членства в НАТО для країн-претендентів складається з кількох основних етапів, кожен з яких має свою специфіку та мету. Першим важливим етапом є консультаційний етап, у рамках якого розпочинається тісний діалог між НАТО та країною-партнером. Цей етап характеризується інтенсивними зустрічами та консультаціями, під час яких країна-претендент має можливість детально ознайомитися з внутрішніми механізмами та діяльністю Альянсу. Зі свого боку, НАТО отримує можливість проаналізувати політичну та соціальну ситуацію в країні-претенденті, її

⁵ 4 квітня - 75 років від дня заснування Організації Північноатлантичного договору (НАТО). *Донецька Обласна Державна адміністрація*. URL: <https://dn.gov.ua/news/4-kvitnya-75-rokiv-vid-dnya-zasnuvannya-organizaciyi-pivnichnoatlantichnogo-dogovoru-nato> (дата звернення: 09.10.2024).

⁶ Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm (дата звернення: 09.10.2024).

стабільність, а також її стосунки з країнами-сусідами, особливо з точки зору відсутності територіальних суперечок або інших конфліктних питань.

На консультаційному етапі особливу увагу приділяють питанням безпеки та військової підготовки країни-претендента. Військове керівництво НАТО здійснює всебічний аналіз військових факторів, включно з оборонними спроможностями та потенціалом країни, її здатністю до оперативної взаємодії з силами Альянсу, а також відповідності військових стандартів країни стандартам НАТО. Така оцінка є важливою, оскільки НАТО функціонує на основі колективної оборони, і кожен новий член повинен бути здатним ефективно інтегруватися в загальну оборонну систему Альянсу⁷.

На завершення консультаційного етапу, коли обидві сторони – НАТО та країна-претендент – досягають певного рівня взаєморозуміння та задоволеності попередніми результатами, країна-претендент офіційно заявляє про своє бажання приєднатися до Альянсу. Варто зазначити, що на цьому етапі країна робить публічну заяву про намір вступити до НАТО, однак офіційна заява або формальна заявка про приєднання ще не подається.

Другим етапом на шляху до членства в НАТО є переговорний етап, що розпочинається з офіційного запрошення країни-претендента до переговорів про вступ. Цей етап є одним з ключових у процесі інтеграції, оскільки він вимагає від країни-претендента конкретних зобов'язань щодо виконання вимог та стандартів Альянсу.

На цьому етапі переговори охоплюють широкий спектр питань, включаючи політичні, військові, економічні та правові аспекти. Країна-кандидат детально ознайомлюється з вимогами НАТО, а також зобов'язаннями, які потрібно буде виконати для забезпечення відповідності її оборонної та безпекової систем стандартам Альянсу. Під час переговорів розглядаються також питання взаємодії між країною-претендентом та вже

⁷ Там само

існуючими членами НАТО, що включає вивчення оборонної політики, рівня військової підготовки та готовності до колективної оборони⁸.

Після завершення переговорів країна-кандидат надсилає до НАТО офіційний лист про наміри, у якому підтверджує свою готовність виконувати всі домовленості та зобов'язання, узгоджені під час переговорів. Цей документ містить чіткі зобов'язання країни щодо реформ у військовій сфері, забезпечення демократичного контролю над збройними силами, дотримання принципів верховенства права, а також зобов'язання щодо фінансової участі в діяльності НАТО. Надання листа про наміри є важливим етапом, оскільки свідчить про серйозність намірів країни-кандидата та її готовність до інтеграції у структури колективної безпеки Альянсу⁹.

Третім етапом процесу вступу до НАТО є ратифікаційний етап, що починається з підписання Протоколу про приєднання до Північноатлантичного договору. Цей протокол є міжнародним документом, що юридично фіксує намір країни-кандидата стати повноправним членом Альянсу та зобов'язання країн-членів НАТО прийняти нову державу до складу організації. Підписання протоколу свідчить про завершення попередніх етапів і готовність Альянсу офіційно розпочати процес інтеграції нового члена¹⁰.

Після підписання протоколу настає критично важливий процес ратифікації, який має відбутися як у країнах-членах Альянсу, так і в країні-кандидаті. Ратифікація передбачає формальне затвердження протоколу в національних парламентах кожної держави-члена НАТО, що є обов'язковою процедурою згідно з внутрішніми законодавчими процесами цих країн. Кожна держава-член, ухвалюючи протокол, підтверджує згоду на розширення Альянсу та прийняття нової країни до складу організації.

⁸ Там само

⁹ Політика «відкритих дверей» та План дій щодо членства в НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/politika-vidkritih-dverej-ta-plan-dij-shchodo-chlenstva-v-nato>

¹⁰ Критерії вступу України до НАТО. БДМУ. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6929-kriterii-vstupu-ukraini-do-nato/> (дата звернення: 10.10.2024).

Процес ратифікації також проходить у парламенті країни-кандидата, де протокол затверджується як юридичний документ, що підтверджує згоду на виконання зобов'язань і стандартів НАТО. Етап завершується після того, як усі країни-члени та сама країна-кандидат офіційно ратифікують протокол, що фактично відкриває шлях для остаточного оформлення членства. Ратифікаційний етап має важливе значення, оскільки саме на цьому етапі країна-кандидат отримує юридичне визнання як майбутній повноправний член Альянсу.

Імплементацийний етап є завершальною фазою процесу приєднання до НАТО, яка розпочинається з офіційного передання країною-кандидатом документів про вступ до Північноатлантичного договору. Ці документи надсилаються на зберігання до уряду Сполучених Штатів Америки, який є депозитарієм Договору. Передання документів має юридичне значення, адже підтверджує готовність країни виконувати зобов'язання, визначені Договором, та інтегруватися до структур і процесів Альянсу¹¹.

Після отримання та зберігання документів про приєднання країна-кандидат офіційно визнається повноправним членом НАТО. З цього моменту на неї поширюються всі права та обов'язки, передбачені Північноатлантичним договором, включно з принципом колективної оборони, закріпленим у Статті 5. Країна стає частиною системи колективної безпеки, що забезпечує їй політичну та військову підтримку з боку інших членів Альянсу.

Імплементацийний етап передбачає початок активної участі нової країни-члена в структурах НАТО, зокрема в комітетах, робочих групах та інших органах Альянсу. Етап також вимагає адаптації внутрішньої безпекової та оборонної політики до стандартів НАТО, інтеграції в загальну систему управління та командування, а також активного залучення до процесу прийняття рішень на основі консенсусу. Таким чином,

¹¹ Потенційні формати та вимоги до запрошення України в НАТО. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3915037-potencijni-formati-ta-vimogi-do-zaprosenna-ukraini-v-nato.html> (дата звернення: 12.10.2024).

імплементацийний етап забезпечує поступове входження нової країни-члена до всіх аспектів діяльності Альянсу, сприяючи зміцненню його єдності та здатності реагувати на виклики колективної безпеки.

У таблиці 1.1 нами було систематизовано основні етапи процесу приєднання до НАТО та ключові вимоги для країн-претендентів.

Таблиця 1.1. - Систематизація основних етапів і вимог процесу приєднання до НАТО

Етап	Опис	Вимоги
Консультаційний етап	Розпочинається інтенсивний діалог між НАТО та країною-претендентом, що включає консультації та аналіз політичної та соціальної ситуації в країні	Здійснення всебічного аналізу військових факторів та здатності до оперативної взаємодії з НАТО, забезпечення стабільності та відсутності територіальних суперечок з країнами-сусідами
Переговорний етап	Розпочинається після офіційного запрошення до переговорів; охоплює політичні, військові, економічні та правові аспекти, зобов'язання щодо відповідності стандартам НАТО	Взяття на себе зобов'язань щодо реформ у військовій сфері, забезпечення демократичного контролю над збройними силами, дотримання верховенства права та фінансової участі в діяльності НАТО
Ратифікаційний етап	Починається з підписання Протоколу про приєднання, який підлягає ратифікації у парламентах держав-членів та країни-кандидата	Ратифікація протоколу у кожній державі-члені та країні-кандидаті, що підтверджує юридичну готовність до виконання зобов'язань
Імплементацийний етап	Завершальна фаза, що включає передання документів про вступ до НАТО на зберігання до США; країна стає повноправним членом НАТО	Офіційне передання документів, адаптація внутрішньої безпекової політики до стандартів НАТО, активна участь у структурах Альянсу

Джерело: Розроблено автором на основі даних ¹²

Для сприяння підготовці країн, які висловлюють бажання приєднатися до НАТО, у 1999 році було розроблено та затверджено План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Документ базується на поглибленому Індивідуальному діалозі, що зосереджується на виробленні Програми заходів, які мають на меті підтримку країн-претендентів у процесі їхньої підготовки до потенційного членства в Альянсі¹³.

Програма ПДЧ включає комплекс заходів, які країни-претенденти можуть обирати на власний розсуд, виходячи з національних потреб та пріоритетів у контексті досягнення стандартів НАТО. Остаточні рішення щодо запровадження конкретних заходів залишаються на розсуд самих країн-претендентів, які обирають ті ініціативи, що найповніше відповідають їхньому прагненню до інтеграції з Альянсом.

Рішення щодо запрошення певної країни до переговорів про членство приймається країнами-членами НАТО в кожному окремому випадку на основі консенсусу, керуючись положеннями параграфу 8 Декларації Мадридського саміту¹⁴, а також Декларацією Вашингтонського саміту¹⁵.

План дій щодо членства в НАТО функціонує на принципі самодиференціації та не передбачає жодного чіткого графіка або гарантії отримання членства. ПДЧ не можна розглядати як перелік критеріїв, що є обов'язковими для набуття членства в НАТО, оскільки він спрямований виключно на надання підтримки країнам-претендентам у процесі їхньої адаптації до вимог і стандартів Альянсу.

План дій щодо членства (ПДЧ) в НАТО складається з п'яти основних розділів, кожен з яких охоплює окремі аспекти підготовки до членства,

¹² НАТО: історія створення і цікаві факти про Альянс. Chas.News. [chas.news](https://chas.news/not/nato-istoriya-stvorennya-i-tsikavi-fakti-pro-alyans). URL: <https://chas.news/not/nato-istoriya-stvorennya-i-tsikavi-fakti-pro-alyans> (дата звернення: 08.10.2024).

¹³ План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁴ Декларація Мадридського саміту URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁵ Путівник до Вашингтонського саміту НАТО URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/2000/wash-gde.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).

зокрема: I. Політичні та економічні питання. II. Оборона та військові питання. III. Питання ресурсів. IV. Питання безпеки. V. Правові питання¹⁶.

Кожен розділ ПДЧ окреслює сфери, що можуть бути предметом обговорення між НАТО та країною-претендентом. Цей перелік не є вичерпним та спрямований на те, щоб надати країнам-претендентам можливість обрати пріоритетні питання для обговорення відповідно до їхніх національних потреб і стратегічних цілей. Мета ПДЧ — не встановити фіксовані критерії для членства, а створити гнучку структуру, яка охоплює ключові аспекти, що можуть бути важливими для потенційного майбутнього членства.

Країни-претенденти розробляють річні національні програми підготовки, у яких детально описані завдання, цілі та заходи, що плануються для досягнення стандартів НАТО. У програмах зазначаються конкретні дії, відповідальні органи, а за можливості — графіки виконання заходів. На основі цих програм НАТО може здійснювати моніторинг прогресу країн-претендентів і забезпечувати відповідний зворотний зв'язок.

Механізми зворотного зв'язку та підтримки в рамках ПДЧ базуються на вже існуючих форматах співпраці з країнами-партнерами. Основними інструментами є:

- зустрічі за формулою "26+1";
- семінари у рамках Групи НАТО, призначені для детального обговорення конкретних аспектів ПДЧ¹⁷.

Країни-претенденти можуть ініціювати семінари, подаючи відповідні письмові заяви помічнику Генерального секретаря НАТО, який несе відповідальність за впровадження ПДЧ та координацію його заходів під загальним керівництвом Політичного комітету високого рівня.

Альянс щорічно готує звіт для кожної країни-претендента, у якому аналізуються досягнення та виклики у виконанні національної програми

¹⁶ ПДЧ як шлях до НАТО - Україна до НАТО. *Україна до НАТО - журнал*. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/pdch-uk-shliakh-do-nato/> (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁷ Там само

підготовки. Звіт розглядається на зустрічі Північноатлантичної ради з країною-претендентом, делегацію якої очолює, як правило, міністр закордонних справ або міністр оборони. Підсумки обговорень відображаються в загальній доповіді по ПДЧ, що представляється на міністерських сесіях НАТО, створюючи основу для подальшого планування інтеграційних процесів¹⁸.

Майбутні члени НАТО повинні дотримуватися основних принципів, закладених у Вашингтонському договорі, зокрема демократичних засад, індивідуальної свободи та інших ключових положень, викладених у преамбулі договору. Від країн-претендентів очікується демонстрація не лише політичної відданості цим принципам, а й практичних кроків для їхнього впровадження в національну політику.

Серед основних вимог до країн-претендентів можна виокремити такі¹⁹:

а) Рішення міжнародних суперечок мирним шляхом. Країни-кандидати повинні прагнути до дипломатичного вирішення будь-яких конфліктів, забезпечуючи стабільність і безпеку в міжнародному просторі.

б) Дотримання верховенства права та прав людини. Це передбачає закріплення демократичних принципів у внутрішній політиці та зобов'язання забезпечувати права людини відповідно до міжнародних стандартів.

в) Мирне вирішення міжетнічних і територіальних конфліктів. Кандидати зобов'язані уникати насильницьких методів вирішення внутрішніх і зовнішніх конфліктів, дотримуючись принципів ОБСЄ та зміцнюючи добросусідські відносини.

г) Встановлення демократичного та цивільного контролю над збройними силами. Країни-претенденти мають забезпечити, щоб збройні сили підпорядковувалися цивільній владі, що є важливим елементом для ефективного функціонування демократичного суспільства.

¹⁸ Щорічний звіт Генерального секретаря за 2023 рік URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_223291.htm (дата звернення: 12.10.2024).

¹⁹ Що таке НАТО: критерії вступу в організацію та умови, за яких її члени реагують на напад. *Vector*. URL: <https://vctr.media/ua/shho-take-nato-organizacziya-pivnichnoatlantynogo-dogovoru-132477/> (дата звернення: 08.11.2024).

д) Утримання від загрози застосування сили, яка не відповідає цілям ООН. Це передбачає мирну політику та дотримання зобов'язань щодо підтримання міжнародної безпеки.

е) Сприяння розвитку мирних і дружніх відносин шляхом зміцнення демократичних інституцій. Це включає підтримку стабільності та добробуту всередині країни та на міжнародному рівні.

є) Підтримка роботи Ради євроатлантичного партнерства та участь у програмі "Партнерство заради миру". Від кандидатів очікується повна залученість до роботи з країнами-партнерами, що не є членами НАТО, для підтримки стабільності у регіоні.

ж) Прихильність до принципів економічної свободи, соціальної справедливості та екологічної відповідальності. Це включає прагнення до сталого розвитку та забезпечення відповідального підходу до охорони довкілля.

з) Внесок у колективну оборону та готовність до виконання нових завдань Альянсу. Країни повинні бути готові до поступового вдосконалення своєї оборонної спроможності, зокрема у військовій сфері, для забезпечення колективної безпеки.

і) Активна участь у роботі установ НАТО. Передбачає участь у структурі Альянсу, що забезпечує ефективне співробітництво та оперативну сумісність між державами-членами.

й) Досягнення стандартизації та оперативної сумісності з НАТО. Країни-претенденти повинні прагнути до уніфікації військових стандартів, що забезпечує ефективне співробітництво.

к) Створення національної програми для реалізації оборонних бюджетів. Програма повинна відповідати пріоритетам у сфері оборони та забезпечувати відповідну підготовку персоналу згідно зі стандартами НАТО.

л) Ознайомлення з правовими механізмами НАТО. Кандидати мають розуміти юридичні угоди та процеси, необхідні для інтеграції в структуру Альянсу та підготовки до членства.

Дотримання зазначених вимог свідчить про готовність країни до вступу в НАТО та здатність дотримуватися спільних зобов'язань, забезпечуючи стабільність і безпеку в євроатлантичному регіоні.

Після завершення необхідних процедур нові члени Альянсу офіційно приєднуються до Північноатлантичного договору, підписаного 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. Цей акт є офіційним визнанням повноправного членства та закріплює зобов'язання нових учасників перед Альянсом і його державами-членами.

Після отримання запрошення нові члени зобов'язані приєднатися до основних угод, що регулюють статус збройних сил НАТО. Однією з таких угод є Лондонська угода 1951 року²⁰, яка визначає правові аспекти присутності збройних сил одного члена НАТО на території іншого. Додатково країни приєднуються до Паризького протоколу 1952 року, який регулює статус Міжнародного військового штабу в рамках Альянсу²¹.

Нові члени також приєднуються до угод, що регулюють статус цивільного персоналу та представників НАТО. До таких угод належить Угода про цивільний статус, підписана в Оттаві 1951 року, яка визначає правові норми для національних представників і співробітників Міжнародного секретаріату НАТО²². Крім того, вони ратифікують угоду про статус Місій і представників третіх держав у НАТО, прийняту в Брюсселі 1994 року²³.

Додатково нові члени мають приєднатися до технічних угод, що регулюють питання безпеки інформації в межах Альянсу. Серед них – Брюссельська угода 1997 року про безпеку інформації, що передбачає спільні

²⁰ Угода між сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їхніх збройних сил (НАТО УСЗС). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_041 (дата звернення: 14.10.2024).

²¹ Тлумачення статті 10 Паризького протоколу про статус міжнародних військових штабів, створених відповідно до Північноатлантичного договору від 28 серпня 1952 року. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_006#Text (дата звернення: 14.10.2024).

²² Бутирська І. Функціонування владних інституцій та розвиток процесів у політичному просторі Європейського Союзу. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2019. Т. 39. С. 32-40.

²³ Процес розширення НАТО URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/pdf/061-098.pdf>

принципи захисту інформації в НАТО²⁴. Інші ключові документи включають Паризьку угоду 1960 року про захист секретної інформації щодо оборонних винаходів та Брюссельську угоду 1970 року, що регламентує обмін технічною інформацією для оборонних цілей²⁵.

Для доступу до інформації щодо ядерних технологій нові члени мають приєднатися до додаткових угод. Серед них – Угода про співпрацю в обміні ядерною інформацією (С-М(64)39-Basic Agreement) та угода про адміністративні заходи (С-М(68)41, 5th Revise). Ці документи забезпечують країнам-членам доступ до інформації з питань ядерних технологій, важливих у сфері оборони²⁶.

Внутрішнє законодавство країн-претендентів повинно максимально відповідати правовим механізмам НАТО. Це включає впровадження національних законодавчих актів, що забезпечують ефективну співпрацю в рамках Альянсу, дозволяючи новим членам виконувати зобов'язання перед Альянсом та забезпечувати оперативну сумісність з іншими державами-членами.

Таким чином, стандарти та вимоги НАТО до країн-кандидатів спрямовані на забезпечення високого рівня демократичного розвитку, прав людини, верховенства права, а також належного цивільного контролю над збройними силами.

Історичний контекст створення Альянсу та його розвиток підкреслюють важливість інтеграції у структуру НАТО для підтримки колективної безпеки у євроатлантичному регіоні. Процес приєднання, від консультативного етапу до імплементаційного, відображає складність та багатосторонність вимог, що включають політичні, військові, економічні та

²⁴ Шатун В.Т., Гладун О.В. Інформаційна безпека – невід’ємна складова національної безпеки України. Наукові праці. Державне управління. Вип. 255. Т. 267. 2016. С. 174-180.

²⁵ Contributors to Wikimedia projects. NATO Agreement on Safeguarding Defence-Related Inventions - Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/NATO_Agreement_on_Safeguarding_Defence-Related_Inventions (date of access: 08.11.2024).

²⁶ Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя: монографія. Київ: Видавництво Політія, 2024. 408 с.

безпекові аспекти, які кожна країна-претендент зобов'язана впровадити для відповідності стандартам НАТО.

1.2. Роль НАТО як оборонного альянсу у забезпеченні безпеки європейського регіону

Від самого початку свого заснування Організація Північноатлантичного договору (НАТО) визначила своєю головною метою захист свободи та безпеки своїх членів, використовуючи всі можливі політичні та військові засоби відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй (ООН). Генеральний секретар Альянсу Єнс Столтенберг наголошує, що НАТО є «єдиним гарантом безпеки в Європі», здатним запобігати конфліктам і підтримувати мир²⁷.

Понад пів століття організація послідовно працює над утвердженням справедливого й довготривалого миру в Європі, ґрунтуючись на демократичних цінностях, дотриманні прав людини та забезпеченні верховенства права. НАТО виступає трансатлантичною структурою, що є основою безпеки не лише Європи, а й Північної Америки. Значущість основної мети Альянсу стала особливо помітною після закінчення холодної війни, коли перспектива нового конфлікту виявилася ймовірною. Останнє десятиліття, зокрема події, пов'язані з протиправними діями російської федерації в Україні, що спричинили війну з боку РФ, підтверджують важливість наявності організації, яка забезпечує безпеку в регіоні, ще більш гостро, ніж раніше.

Вивчення ролі НАТО як оборонного союзу в безпеці Європи та напрямків співпраці організації з європейськими країнами триває вже протягом багатьох десятиліть. Зокрема, Giovanna De Maio досліджувала можливість поглиблення співробітництва між НАТО та Європейським

²⁷ НАТО є єдиним гарантом безпеки в Європі – Столтенберг. *АрміяInform* – Інформаційне агентство *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2019/11/26/nato-ye-yedynym-garantom-bezpeky-v-yevropi-stoltenberg/> (дата звернення: 16.10.2024).

Союзом (ЄС)²⁸, акцентуючи на важливості скоординованих зусиль для зміцнення регіональної стабільності. Howorth J. зосереджувався на питаннях стратегічної автономії ЄС та його співпраці з НАТО, вивчаючи перспективи розвитку взаємодії між цими двома структурами в умовах безпекових викликів²⁹. Ewers-Peters Nele Marianne розглядала специфіку відносин європейських держав з Альянсом, аналізуючи значення окремих країн-членів НАТО у формуванні загальної стратегії безпеки³⁰.

Серед українських дослідників важливий внесок у вивчення еволюції НАТО та системи європейської безпеки в умовах "гібридної" агресії російської федерації зробив Жовтенко Т., який зосередився на аналізі нових загроз, що постають перед Альянсом³¹. Янковська Т. також вивчала роль НАТО в європейській системі безпеки, підкреслюючи важливість колективної оборони для забезпечення стабільності в регіоні³². Дослідження Котляра О. зосереджувалося на ролі Альянсу в безпеці та обороні країн Північної Європи, де особливу увагу приділено адаптації політик оборони до нових викликів, що виникають у зв'язку з геополітичними змінами³³.

З метою формування системи колективної безпеки в Європі та протидії можливому реваншизму з боку Німеччини, а також агресивним намірам Радянського Союзу, у березні 1948 року на зустрічі представників Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів та Франції було закладено підґрунтя для майбутньої Організації Північноатлантичного договору. Проте первинний аналіз показав, що ресурсів зазначених країн недостатньо для

²⁸ De Maio, G. Opportunities to deepen NATO-EU cooperation. The Brookings Institution. 2021. URL: <https://www.brookings.edu/research/opportunities-to-deepen-nato-eu-cooperation/> (дата звернення: 16.10.2024).

²⁹ Howorth J. Strategic Autonomy and EU-NATO Cooperation: A Win-Win Approach. L'Europe en Formation. 2019. No2. С. 85-10

³⁰ Ewers-Peters, Nele Marianne. Understanding EU-NATO Cooperation How Member-States Matter: book. Oxfordshire: Routledge, 2021, 220 с.

³¹ Жовтенко Т.Г. Еволюцію НАТО і системи європейської безпеки в умовах "гібридної" агресії рф. Міжнародні відносини. Серія "Політична наука" 2017. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2999 (дата звернення: 16.10.2024).

³² Янковська Т. Європейська система безпеки: трансформація чи колапс? Шевченківська весна: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. Частина 1. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015, С. 129-132.

³³ Котляр О. Співпраця держав Північної Європи усфері безпеки та оборони: фактор НАТО та регіональний вимір кооперації. Кризи сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку: матеріали Міжнародної наукової конференції. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019, С. 74—78.

ефективного стримування наявних загроз. Виходячи з цього, було ухвалено рішення про розширення складу учасників шляхом залучення інших держав.

Першочергово зусилля були спрямовані на інтеграцію до колективної безпекової системи Сполучених Штатів Америки. Внаслідок додаткових переговорів до майбутньої угоди також долучилися Канада, Данія, Ісландія, Італія, Норвегія та Португалія. Фактичне підписання Північноатлантичного договору відбулося 4 квітня 1949 року. Однією з визначальних характеристик цієї міжурядової організації є збереження повного суверенітету та незалежності держав-членів. Водночас, членство в Альянсі надає можливість отримувати консультації з питань національної безпеки та ухвалювати колективні рішення щодо військових і політичних викликів³⁴.

У перші роки після підписання договору було сформовано керівні органи Альянсу та налагоджено ефективний механізм співпраці країн-учасниць. Надалі структура НАТО зазнала певних змін: деякі комітети були розформовані, а чисельність Ради НАТО, як головного керівного органу, була збільшена. Сучасна структура Альянсу, згідно з офіційними даними, наразі виглядає таким чином (рис.1.1).

³⁴ Діяльність Міжнародної організації праці: навч. посіб. Ю. Д. Древаль та ін. ; за заг. ред. Ю. Д. Древаля; Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків : ХНАДУ, 2015. 184 с.

Рис.1.1. Сучасна структура Альянсу³⁵

Наведена на рисунку організаційна структура НАТО має подальший поділ на спеціалізовані підрозділи та комітети, які забезпечують комплексний процес надання консультацій і сприяння співпраці між державами-членами в політичній, військовій, економічній, науковій та інших сферах. Така розгалужена система сприяє підтримці рівної безпеки для кожної держави, незалежно від їхніх внутрішніх особливостей, відмінностей у способах управління та військовому потенціалі. Унаслідок цього кожна країна-учасниця відчуває себе захищеною, що загалом зміцнює стабільність у Європі.

Протягом перших сорока років свого існування НАТО використовувала здебільшого політичні та дипломатичні інструменти для реалізації своїх завдань. Проте наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років ситуація зазнала кардинальних змін у зв'язку з війною в Югославії, що створила серйозну загрозу миру в Європі. Реагуючи на виклики, Альянс уперше розпочав військові операції з метою забезпечення дотримання санкцій, введених ООН. Цей конфлікт став точкою відліку для трансформації стратегічного курсу

³⁵ Там само

НАТО, яка з 1991 року почала впроваджувати комплексний підхід до безпеки, поєднуючи політичні та військові засоби задля співпраці з іншими державами, що підтримують цілі Альянсу³⁶.

Зміни у стратегічному підході НАТО втілилися у Стратегічній концепції 1991 року, яка стала базою для розвитку Альянсу в нових умовах³⁷. З 1 березня 1992 року по 14 грудня 1995 року Європа знову зіткнулася з загрозою розширення військового конфлікту через міжетнічні протиріччя в Республіці Боснія і Герцеговина, що були зумовлені розпадом Югославії. До конфлікту залучилися армії Хорватії, добровольці та найманці з різних країн, а також збройні сили НАТО. Така ситуація спричинила нову хвилю реформ у Альянсі, що в 1997 році привело до оновлення Стратегічної концепції, адаптованої до нових загроз і змін в умовах міжнародної безпеки, які відбулися з 1991 року³⁸.

Відповідно до нової концепції, було підтверджено зобов'язання НАТО щодо колективної оборони і тісних трансатлантичних зв'язків. Стратегічна концепція стала авторитетним документом, що визначає цілі та завдання НАТО, а також слугує директивою найвищого рівня щодо політичних та військових методів, необхідних для досягнення визначених цілей, закріплюючи ключові напрямки діяльності Альянсу на наступні десятиліття.

Протягом своєї діяльності НАТО здійснює різноманітні операції, спрямовані на підтримку міжнародної стабільності, безпеки та миротворчої діяльності. Однією з найбільш тривалих та комплексних була місія в Афганістані, що розпочалася у грудні 2001 року з Міжнародних зусиль сприяння безпеці. Ця операція, схвалена резолюцією Ради Безпеки ООН №1386, передбачала залучення міжнародних сил для підтримки миру та стабільності в регіоні, а також для зміцнення інституційної спроможності

³⁶ Колективна оборона – Стаття 5 URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm#invocation (дата звернення: 16.10.2024).

³⁷ Стратегічні концепції НАТО: історія та сучасність крізь призму безпеки - Україна до НАТО. *Україна до НАТО - журнал*. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/75-rokiv-nato/strategichni-kontseptsi-nato-istoriia-ta-suchasnist-kriz-pryzmu-bezpeky/> (дата звернення: 09.11.2024).

³⁸ Іщенко Н. Як перестати стріляти: як НАТО зупинило війну в Боснії і Герцеговині. *Українська правда*.2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/08/15/7112853/> (дата звернення: 16.10.2024).

афганської влади³⁹. Після завершення Міжнародних зусиль НАТО ініціювало нову операцію, "Рішуча підтримка," яка тривала до 2021 року, забезпечуючи посилену військову присутність у країні задля підтримки місцевих безпекових структур⁴⁰.

Крім операцій на суші, НАТО здійснює масштабні військово-морські операції, такі як "Союзний оператор" та "Союзний покровитель" у водах Індійського океану та Аденської затоки⁴¹. Операції були націлені на захист суден ООН під час гуманітарних поставок до Сомалі та боротьбу з піратською діяльністю. Успіхи цих операцій засвідчили здатність НАТО оперативного реагувати на загрози морській безпеці, попереджати напади на цивільні судна та залучати міжнародне співтовариство до підтримки стабільності в стратегічно важливих регіонах.

НАТО також продовжує підтримувати своїх членів у захисті від загроз, що виникають поблизу кордонів Альянсу. Наприклад, в рамках операції "Активне обмеження" зенітно-ракетні комплекси було розміщено на території Туреччини для захисту від можливих сирійських ракетних атак⁴². Рішення засвідчує готовність Альянсу оперативного реагувати на загрози, сприяючи стабільності в регіоні та забезпечуючи додатковий захист своїх членів.

Отже, операції НАТО охоплюють широкий спектр завдань, починаючи від гуманітарної підтримки та боротьби з піратством до масштабних повітряних та наземних операцій, орієнтованих на забезпечення стабільності, дотримання прав людини та колективну оборону.

³⁹ Жекало Г. І. Міжнародні організації у політичних протиріччях та конфліктах сучасної України: концепція досліджень. Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 86. С. 330-334

⁴⁰ Україна завершила участь в місії НАТО в Афганістані – чому та що там робили українські військові. *Військовий портал Defense Express - все про військову справу*. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/ukrajina_zavershila_uchast_v_misiji_nato_v_afganistani_chomu_ta_scho_tam_robili_ukrajinski_vijskoviki-3918.html (дата звернення: 09.11.2024).

⁴¹ Учасники проєктів Вікімедіа. Операція «Союзнацький захисник». *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Операція_«Союзнацький_захисник» (дата звернення: 16.10.2024).

⁴² Збірник матеріалів першої регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених: «Пріоритетні напрямки розвитку гуманітарних наук та методик їх навчання у закладах вищої освіти України». Кропивницький: РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. 172 с

Новий виток активізації НАТО було спровоковано анексією Криму в лютому-березні 2014 року та "гібридною" агресією росії на сході України, що стало справжнім випробуванням для європейської системи безпеки. Події підкреслили необхідність перегляду стратегічних цілей Альянсу та зміцнення оборонних спроможностей. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг, коментуючи дії росії в Україні, підкреслив їхню руйнівну дію на європейську систему безпеки, зазначивши, що такі дії повністю дестабілізують існуючий порядок⁴³.

Загострення військових дій поблизу кордонів НАТО, особливо в умовах гібридної війни, висвітлює необхідність перегляду механізмів реагування Альянсу на потенційні загрози. Основною проблемою виявилось протистояння гібридним силам, оскільки існуючі схеми реагування НАТО були пристосовані для конфліктів традиційного типу, де визначення ворога є очевидним. Гібридна війна, на відміну від класичних методів, передбачає комплекс підривних операцій із залученням спеціалізованих груп, національну приналежність яких майже неможливо визначити. В умовах, коли ідентифікація агресора ускладнена, важко також об'єктивно оцінити ситуацію і прийняти адекватні заходи, що піддає сумніву можливість застосування Статті 5 Вашингтонського договору про колективну безпеку.

У відповідь на таку загрозу, в НАТО було ініційовано створення Сил швидкого реагування, головною функцією яких є швидке визначення джерела загрози та ідентифікація агресора. Після цього набуває чинності стандартний механізм колективної оборони, що дозволяє оперативно реагувати на напад⁴⁴.

24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабну агресію проти України, що спричинило найбільший військовий конфлікт у Європі з часів Другої світової війни. Війна підвищила значення НАТО як основи

⁴³ Banks, M. TOP NATO Official: Assertive Russia Threatens European Security. Defense News. 2016. URL: <https://www.defensenews.com/home/2016/02/24/top-nato-official-assertive-russia-threatens-european-security> (дата звернення: 16.10.2024).

⁴⁴ Як НАТО підтримувало Україну в перший рік великої війни. *АрміяInform* – Інформаційне агентство URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/24/yak-nato-pidtrymuvalo-ukrayinu-v-pershyj-rik-velykoyi-vijny/> (дата звернення: 09.11.2024).

європейської безпеки, зокрема у східній частині континенту. У відповідь на вторгнення держави-члени Альянсу активізували оборонні плани НАТО, залучили підрозділи Сил швидкого реагування та передислокували близько 40 тисяч військових, а також військово-морські та повітряні сили до східної Європи. Окрім цього, для підвищення готовності були розміщені додаткові бойові групи у Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині, які доповнили вже існуючі контингенти у країнах Балтії та Польщі. Таке розширення утворило єдиний оборонний фронт від Балтійського до Чорного моря⁴⁵.

Паралельно НАТО приділяє увагу посиленню кіберзахисту та зміцненню інфраструктури для протидії можливим кібератакам та інформаційним загрозам. Посилено обмін інформацією між країнами-членами, що сприяє швидшій обізнаності та протидії дезінформації. У відповідь на загрози заяви росії щодо ядерної зброї, НАТО зміцнило механізми реагування на можливі хімічні, біологічні та ядерні атаки⁴⁶.

Крім негайних заходів, Альянс планує довготривале зміцнення оборонних позицій, включаючи посилення морських, повітряних та сухопутних сил, розширення потенціалу в кіберсфері та розширення використання космічних ресурсів, зокрема супутникових систем. Важливою складовою цього процесу є військові навчання, орієнтовані на підвищення оперативної сумісності та колективної оборони.

Завершення війни та відповідні зміни до основоположних документів НАТО визначають, наскільки ефективними будуть заходи з забезпечення колективної оборони та стримування агресії.

Таким чином, роль НАТО як оборонного альянсу в забезпеченні безпеки європейського регіону є надзвичайно важливою. Організація, що була створена як відповідь на загрози холодної війни, продовжує залишатися ключовою силою для підтримки стабільності і безпеки в Європі та за її межами. Після холодної війни Альянс зазнав значних трансформацій,

⁴⁵ Там само

⁴⁶ Підхід НАТО у галузі боротьби з дезінформацією URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_219728.htm (дата звернення: 09.11.2024).

адаптуючись до нових загроз, таких як гібридні війни та кіберзагрози. Реакція НАТО на кризові ситуації, зокрема на агресію росії проти України, демонструє здатність Альянсу ефективно протистояти сучасним викликам, застосовуючи як військові, так і політичні інструменти.

Зміни, що відбуваються в рамках НАТО, спрямовані на посилення механізмів колективної оборони, адаптацію до нових форм загроз і забезпечення готовності до швидкого реагування. Заходи дозволяють країнам-членам не лише забезпечити захист своїх територій, але й сприяти стабільності в регіоні. Окрім того, створення Сил швидкого реагування та активізація співпраці в кіберсфері підтверджують прагнення Альянсу підтримувати безпеку в умовах зростаючих глобальних ризиків.

Таким чином, НАТО залишається основним гарантом колективної безпеки та стабільності в Європі, продовжуючи еволюціонувати у відповідь на зміни міжнародного середовища та виклики, що постають перед його членами.

1.3. Основні виклики та бар'єри на шляху до членства в НАТО

Процес інтеграції до НАТО є складним і багаторівневим, вимагаючи від країн-кандидатів реалізації значних реформ і відповідності численним критеріям Альянсу. Кожен етап цього процесу супроводжується викликами, що можуть суттєво уповільнити або навіть ускладнити шлях до членства.

Одним із найважливіших аспектів підготовки є проведення демократичних реформ, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів, забезпечення верховенства права та захист прав людини і прав меншин. Процес часто є тривалим і складним, а також може наштовхуватися на опір з боку окремих соціальних груп і політичних сил, що особливо характерно для країн із нестабільною політичною системою⁴⁷.

⁴⁷ Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія. Київ : НІПМБ, 2011. 300 с.

Важливою умовою інтеграції є реформування сектору безпеки і оборони, яке включає модернізацію військової структури, підвищення рівня оперативної сумісності із силами НАТО, а також удосконалення системи управління і контролю. Здійснення таких змін потребує значних фінансових ресурсів, технічної підтримки з боку Альянсу та часу на ефективне впровадження.

Корупція є суттєвим бар'єром на шляху до членства, адже вона підриває довіру до державних інститутів і ставить під загрозу стабільність держави. Країни-кандидати повинні забезпечити ефективну боротьбу з корупцією на всіх рівнях державного апарату, що потребує системного підходу до реформ у галузі державного управління та нагляду⁴⁸.

Наявність нерегульованих територіальних суперечок може також стати серйозною перешкодою до вступу в НАТО, оскільки Альянс прагне забезпечення стабільності і миру у своїх регіонах. Країни-кандидати повинні продемонструвати готовність до мирного розв'язання конфліктів і прагнення до конструктивного діалогу з сусідами.

Політична стабільність є одним із факторів успішної інтеграції. Часті зміни урядів, політичні кризи або соціальні заворушення підривають довіру до надійності країни як майбутнього члена Альянсу і створюють ризики для виконання зобов'язань перед НАТО.

Крім того, країни-кандидати повинні адаптувати свою політику до принципів і стандартів Альянсу, що передбачає готовність до участі в спільних проєктах і виконання зобов'язань щодо колективної оборони.

Завершальним, але не менш важливим аспектом є громадська підтримка членства в НАТО. Широке суспільне схвалення не лише зміцнює політичну стабільність, але й сприяє успішному впровадженню реформ, необхідних для досягнення стандартів Альянсу, і покращує міжнародний імідж країни.

⁴⁸ *Власюк О.С.* Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. Вибрані наукові праці. Київ.: НІСД, 2017. 527 с.

Геополітична ситуація навколо процесу інтеграції до НАТО створює додаткові виклики для країн-кандидатів, особливо в умовах впливу зовнішніх сил і нестабільності в регіоні. Значну роль у цьому процесі відіграє позиція російської федерації, яка традиційно виступає проти розширення Альянсу на схід і прагне зберегти сферу свого впливу у пострадянських країнах. Росія може вдаватися до використання широкого арсеналу політичних, економічних та інформаційних інструментів з метою дестабілізації ситуації в країнах, що прагнуть вступити до НАТО⁴⁹. Такий вплив може включати втручання у внутрішні справи держави, підтримку сепаратистських рухів, енергетичний тиск, а також поширення дезінформації та пропаганди.

Окрім російського впливу, процес інтеграції ускладнюється наявністю конфліктів у регіоні. Тривалі міжетнічні, територіальні та інші види конфліктів викликають серйозне занепокоєння серед членів НАТО, оскільки вони можуть потенційно втягнути Альянс у збройне протистояння, що суперечить принципам колективної безпеки. Згідно з політикою Альянсу, вступ країни, яка має невирішені конфлікти, розглядається з обережністю, оскільки існує ризик поширення нестабільності на сусідні країни. Держави-члени НАТО очікують від країн-кандидатів прагнення до мирного розв'язання конфліктів і побудови добросусідських відносин, що є важливими умовами для забезпечення стабільності і безпеки в регіоні.

Переваги членства в НАТО відображено на рис.1.2.

⁴⁹ Гончаренко О. М. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. Наука і оборона. 2012. № 1. С. 18-24.

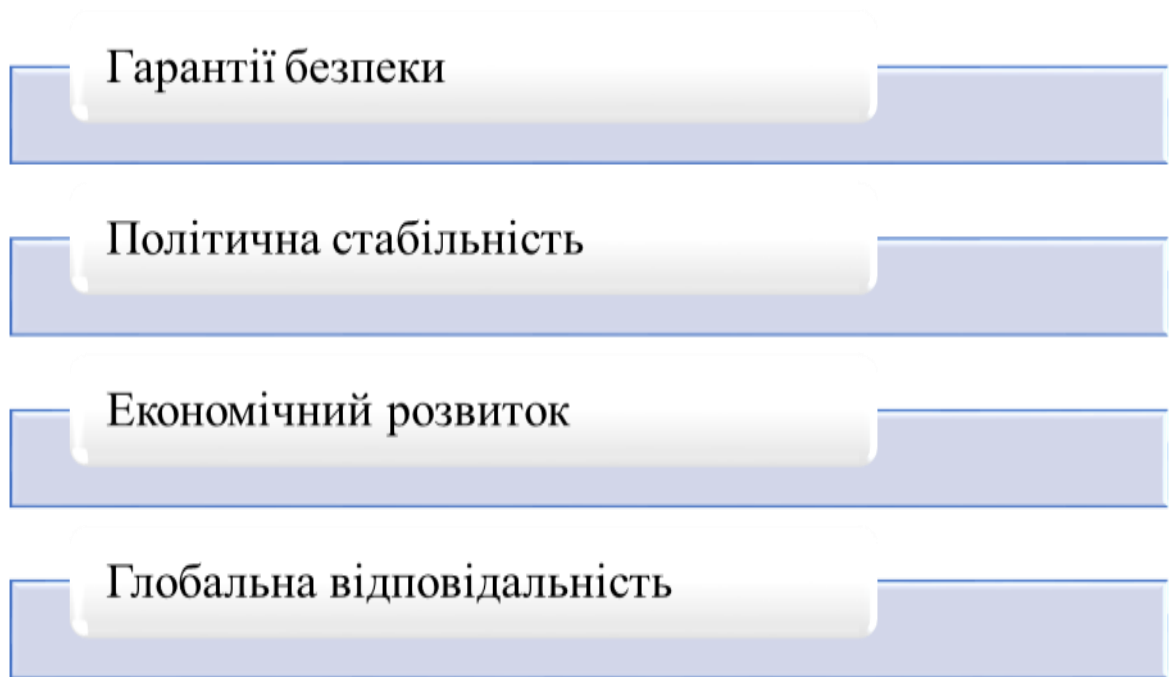

Рис.1.2. Переваги членства в НАТО

Членство в НАТО надає країнам значні переваги, які слугують важливим стимулом для подолання викликів, що виникають на шляху інтеграції до Альянсу. Однією з ключових переваг є гарантії безпеки, які забезпечуються принципом колективної оборони, закріпленим у Статті 5 Вашингтонського договору. Цей принцип зобов'язує держави-члени сприймати напад на одну з країн Альянсу як напад на всіх, що значно знижує ризики зовнішньої агресії та створює для кожної країни-члена додатковий рівень захисту і підтримки⁵⁰.

Членство в Альянсі також сприяє політичній стабільності та зміцненню демократичних інститутів у країнах-членах. НАТО стимулює держави дотримуватися принципів верховенства права, захисту прав людини і демократичних цінностей, що в цілому сприяє внутрішній стабільності та запобігає виникненню політичних криз. Така політична стабільність є важливою для побудови довготривалих відносин з іншими країнами-членами та для розвитку внутрішніх демократичних процесів.

⁵⁰ Соскін О. І. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та Українська перспектива? (колективна монографія). Інститут трансформації суспільством. Київ. 2017. С. 31–32

З економічної точки зору, інтеграція до НАТО відкриває нові можливості для економічного розвитку. Членство в Альянсі стимулює модернізацію збройних сил, підвищує стандарти обороноздатності та сприяє інтеграції в міжнародні ринки оборонних технологій. Цей процес не лише підвищує рівень безпеки, але й створює додаткові можливості для економічного зростання, залучення інвестицій та розвитку оборонної промисловості.

Крім того, члени НАТО беруть участь у міжнародних миротворчих операціях та місіях з підтримання миру, що підвищує їхню глобальну відповідальність. Участь у таких операціях дозволяє країнам-членам робити внесок у глобальну безпеку та підтримувати міжнародний порядок, що базується на повазі до суверенітету та прав людини. Таким чином, членство в НАТО дозволяє державам не лише забезпечити власну безпеку, але й зробити значний внесок у стабільність і мир на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО ЧЛЕНСТВА В НАТО

2.1. Роль НАТО у забезпеченні миру та безпеки в регіоні Східного Партнерства

Концептуальні засади безпекової політики НАТО щодо регіону Східного партнерства передбачають багатокомпонентний підхід, спрямований на зміцнення стабільності, безпеки та співробітництва з країнами-партнерами. Однією з головних засад є Нова Стратегічна концепція НАТО – 2022 року, яка визначає сучасні пріоритети Альянсу у сфері безпеки

та дозволяє оперативно реагувати на зміни в геополітичному середовищі. Вона покликана забезпечити надійний захист від нових загроз, зокрема кіберзагроз та гібридних атак⁵¹.

Програма НАТО «Партнерство заради миру» спрямована на посилення співпраці з країнами, що не є членами Альянсу, шляхом залучення до миротворчих та стабілізаційних місій. Програма надає державам-партнерам можливість поглибити взаємодію з НАТО, зокрема через участь у спільних навчаннях та консультаціях, що підвищує їхню обороноздатність і зміцнює загальну стабільність регіону⁵².

Суттєву підтримку надають цільові фонди НАТО, які створені для реалізації конкретних проєктів у країнах-партнерах. Такі проєкти охоплюють різноманітні напрямки, зокрема покращення оборонної інфраструктури, зміцнення кібербезпеки та проведення гуманітарного розмінування. Це забезпечує країнам-партнерам можливість реалізовувати ініціативи, що спрямовані на підвищення їхньої стійкості до загроз і модернізацію оборонних структур.

Важливим елементом взаємодії з країнами Східного партнерства є Ініціатива взаємодії партнерства, яка сприяє розвитку стратегічної взаємодії з партнерами, дозволяючи їм долучатися до спільних заходів НАТО, таких як навчання та консультації. Це допомагає країнам-партнерам інтегруватися в структуру Альянсу та забезпечити оперативну сумісність їхніх збройних сил із військовими підрозділами НАТО. Ініціатива підтримує як багатосторонні формати співпраці, так і двосторонню взаємодію, що дозволяє враховувати специфічні потреби кожної країни-партнера⁵³.

⁵¹ Максак Г. Східне партнерство – перспективи багатостороннього виміру. Україна і Східне партнерство: візія 2025 року. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма». 2021. С. 6–12.

⁵² Шейко Ю. «Східне Партнерство» бере курс на безпеку та вирішення конфліктів. DW. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/skhidne-partnerstvo-berе-kursna-bezpeku-ta-vyrishennia-konfliktiv/a-60144662> (дата звернення: 18.10.2024)

⁵³ A New Vision for the Transatlantic Alliance: The Future of European Security, the United States, and the World Order after Russia's War in Ukraine. Comprehensive reports. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-new-vision-for-the-transatlantic-alliance-the-future-of-european-security-the-unitedstates-and-the-world-order-after-russias-war-in-ukraine> (дата звернення: 18.10.2024)

В рамках поглиблення співпраці з окремими країнами розробляються річні національні програми, які визначають конкретні реформи та заходи, необхідні для досягнення сумісності з НАТО. Такі програми деталізують кроки, які країни-партнери мають вжити для наближення до стандартів Альянсу, включаючи зміцнення інституційних структур і підвищення обороноздатності. Вони слугують своєрідною дорожньою картою для розвитку двосторонніх відносин і забезпечення стійкої співпраці з НАТО.

У сфері військової сумісності особливе місце займає Платформа оперативної сумісності, що розроблена для покращення взаємодії збройних сил країн-партнерів із силами НАТО. Вона передбачає уніфікацію стандартів, узгодження військових процедур та інтеграцію сучасних технологій, що дозволяє країнам-партнерам більш ефективно взаємодіяти з Альянсом під час спільних операцій та навчань⁵⁴.

В умовах зростання загроз з боку РФ, НАТО започаткувало спеціальні формати співпраці для підсилення оборонного потенціалу країн Східного партнерства, зокрема, створивши формат RAMSTEIN для України. Це ініціатива, що спрямована на забезпечення регулярних консультацій та координації між представниками НАТО та українськими військовими, сприяючи інтеграції України в безпекову систему Альянсу⁵⁵.

Додатковою формою співпраці є статус аспіранта, який надається країнам, що демонструють активне прагнення до членства в НАТО та здійснюють кроки для досягнення відповідності стандартам Альянсу. Це свідчить про готовність країн-партнерів до інтеграції та дозволяє їм брати участь у більш широкому колі заходів НАТО, спрямованих на зміцнення безпеки.

Стратегічні інтереси НАТО в регіоні Східного партнерства спрямовані на забезпечення стабільності, безпеки та зміцнення співпраці з країнами

⁵⁴ Chesnut M. US/NATO-Russian Strategic Stability and the War in Ukraine. CNA Corporation. June 2023. URL: <https://www.cna.org/reports/2023/06/US-NATORussian-Strategic-Stability-in-Ukraine.pdf> (дата звернення: 18.10.2024)

⁵⁵ Fix L., Keil S. NATO and Russia after the Invasion of Ukraine. Policy Brief. The German Marshall Fund of the US. 2022. 10 p

Східної Європи. Хоча Східне партнерство є ініціативою під керівництвом ЄС, НАТО, що включає більшість європейських країн, також зацікавлене у стабільному розвитку регіону. Альянс розглядає стабільність Східного партнерства як ключовий елемент загальної системи європейської безпеки.

Першочерговою метою НАТО є посилення безпеки та стабільності в регіоні. Це завдання включає зміцнення оборонних можливостей країн-партнерів та їх стійкість до зовнішніх і внутрішніх викликів. Для країн НАТО, що межують з регіоном Східного партнерства, важливо мати безпечні сусідні території, що знижує ризики потенційної ескалації конфліктів.

Значну роль у стратегії НАТО відіграє протидія загрозам з боку росії, яка застосовує гібридні методи впливу та прямі військові інтервенції. Російська агресія в Україні стала тривожним сигналом для країн НАТО, тому питання стримування російських загроз є однією з ключових цілей Альянсу. В цьому контексті також важливим є врегулювання заморожених конфліктів у регіоні, адже вони часто використовуються росією для дестабілізації ситуації.

Іншою важливою метою НАТО є підтримка суверенітету та територіальної цілісності України. У цьому контексті НАТО сприяє наданню військової та фінансової допомоги, що забезпечує Україні можливості для протистояння агресії росії. Альянс також має на меті сприяння євроатлантичній інтеграції країн Східного партнерства, які демонструють бажання тіснішої взаємодії з НАТО. Україна, Молдова та Грузія прагнуть досягти стандартів НАТО та розвивати оборонні спроможності, що є важливим фактором для їхньої інтеграції в євроатлантичну систему безпеки⁵⁶.

Окремо слід відзначити зусилля НАТО, спрямовані на підтримку демократичних реформ у країнах Східного партнерства. Демократизація, верховенство права та зміцнення інституцій є необхідними передумовами

⁵⁶ Паливода В. Східний фланг НАТО: потреба злагодженого підходу і посилення. НІСД. 2020. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/skhidniy-flangnato-potreba-zlagodzhenogo-pidkhodu-i-posilennya#_ftnref2 (дата звернення: 8.11.2024).

для стабільності та безпеки в регіоні. У цьому контексті НАТО надає консультаційну допомогу та підтримує інституційні зміни.

У відповідь на російські загрози НАТО приділяє особливу увагу розвитку механізмів протидії ядерним та хімічним загрозам. Для підвищення кібербезпеки та зміцнення стійкості інфраструктури Альянс сприяє підвищенню обізнаності про можливі загрози та підтримує готовність держав-членів до кіберзахисту. Крім того, важливою стратегічною метою НАТО є забезпечення своєї геополітичної присутності у Чорноморському регіоні, який має важливе значення для контролю та безпеки на південному фланзі Альянсу.

Взаємодію НАТО з країнами Східного партнерства можна умовно поділити на три основні напрями: «НАТО–Україна та Молдова», «НАТО–країни Південного Кавказу» та «НАТО–Білорусь». Три держави регіону — Україна, Грузія та Молдова — чітко виражають наміри приєднатися до Альянсу. Однак співпраця НАТО з Білоруссю на цей момент практично відсутня⁵⁷.

Від початку незалежності Білорусі НАТО намагалося встановити певний діалог із цією країною. Проте нині Білорусь перебуває під суттєвим впливом росії, що значно обмежує можливості співпраці. З території Білорусі були здійснені гібридні провокації на кордоні з Польщею, яка є членом НАТО. Крім того, на білоруській території може бути розміщена російська ядерна зброя, що створює загрозу для країн Альянсу. Білоруська територія також використовувалась для підтримки російського вторгнення в Україну, партнера НАТО.⁵⁸

Регіон Східного партнерства є важливим з точки зору геополітичної та безпекової ситуації для НАТО. В умовах нових викликів у сфері безпеки

⁵⁷ Білорусько-російський союз. Вісь автократії у Східній Європі. Council Foreign Relations. 2022. URL: <https://www.cfr.org/background/belarus-russia-alliance-axis-autocracy-eastern-europe> (дата звернення: 8.11.2024).

⁵⁸ Напруженість на білоруському кордоні: погляд на військові витрати та моделі імпорту зброї. Стокгольмський міжнародний Інститут дослідження проблем миру. 2023. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2023/tensionsbelarus-border-look-military-spending-andarms-importpatterns> (дата звернення: 16.10.2024).

Альянс має значний потенціал для посилення своїх позицій та розширення співпраці з країнами регіону, що охоплює широкий спектр безпекових аспектів. Для забезпечення більш ефективної безпекової політики НАТО щодо Східного партнерства варто враховувати низку рекомендацій, спрямованих на зміцнення позицій Альянсу в цьому регіоні.

По-перше, одним із пріоритетів НАТО є посилення своєї ролі у регіоні Східного партнерства з метою підтримки євроатлантичної інтеграції країн, зокрема України, Молдови та Грузії. Ці країни прагнуть приєднатися до Альянсу, і їхня поступова інтеграція потребує постійної підтримки у вигляді політичної та економічної допомоги, а також сприяння процесам реформ.

По-друге, задля підвищення обороноздатності партнерів НАТО варто активізувати впровадження стандартів Альянсу в секторах безпеки та оборони цих держав. Реалізація програм з реформування збройних сил відповідно до стандартів НАТО сприятиме кращій сумісності та взаємодії з військовими підрозділами Альянсу.

Важливим кроком у цьому напрямі є налагодження постійного діалогу між вищим керівництвом НАТО та країнами-партнерами регіону. Такі зустрічі сприятимуть посиленню політичної та військової координації й забезпечать підтримку у врегулюванні заморожених конфліктів, що є одними з основних загроз для стабільності регіону⁵⁹.

Одним із способів підвищення ефективності співпраці є розробка спільних планів з врегулювання конфліктів, зокрема в Україні, Молдові та на Південному Кавказі. У рамках цієї ініціативи НАТО може надавати фінансову, технологічну та військову підтримку партнерам для зміцнення їхньої обороноздатності. Крім того, доцільним є створення спільного центру передового досвіду для протидії гібридним війнам, де країни-партнери зможуть обмінюватися досвідом і розробляти спільні заходи протидії.

⁵⁹ Partnership for Peace programme. NATO: website. October 13, 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50349.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 16.10.2024).

Для посилення безпеки держав-членів НАТО, що мають спільний кордон з росією та білоруссю, Альянсу слід активізувати військову присутність у цьому регіоні. Додатково необхідно налагодити поглиблений діалог з країнами Південного Кавказу, зокрема Азербайджаном і Вірменією, що може сприяти зміцненню їхньої євроатлантичної орієнтації.

Окрему увагу слід приділити зміцненню співпраці в галузі кібербезпеки. Регіон Східного партнерства є вразливим до кібератак з боку росії, тому спільна протидія в цьому напрямку є важливим аспектом для захисту як партнерів, так і країн-членів НАТО.

Взаємодія з Європейським Союзом також відіграє важливу роль у регіоні, оскільки спільні безпекові ініціативи з Україною, Грузією та Молдовою зміцнюють обороноздатність цих країн і сприятимуть стабільності в регіоні. НАТО може допомогти партнерам протидіяти загрозам в інформаційній сфері, де росія веде активну дезінформаційну кампанію. У цьому напрямі важливим є спільне створення надійних механізмів протидії фейкам та маніпуляціям у медіа.

Особливу увагу слід приділити ядерним загрозам з боку росії. НАТО має посилити заходи протиповітряної оборони на кордонах з росією та білоруссю, надаючи партнерам необхідну військову підтримку. У світлі енергетичної кризи, що охопила регіон, доцільним є сприяння розвитку зеленої енергетики та підтримка захисту енергетичної інфраструктури від можливих кібератак та ракетних ударів.

Серед довготривалих цілей для НАТО є сприяння демократичним реформам та стабілізації політичної системи країн Східного партнерства. Розвиток демократичних інституцій, економічне зростання та інтеграція з ЄС створюють надійний фундамент для майбутнього приєднання цих держав до НАТО.

Значним інструментом для підтримки партнерів є так звана «м'яка» сила НАТО, яка може проявлятися через проведення інформаційних

кампаній, освітніх проєктів та екологічної дипломатії, що сприятиме зміцненню позитивного іміджу Альянсу в регіоні.

Значний виклик для НАТО становить Чорноморський регіон, де геополітичне протистояння з росією потребує активної присутності Альянсу. Для створення балансу сил НАТО варто посилити свої військово-морські ресурси в цьому регіоні. Врешті, першочерговим завданням є допомога Україні в її боротьбі проти російської агресії. Постійна підтримка у вигляді озброєння та економічної допомоги сприятиме зміцненню позицій України як партнера НАТО, допоможе стабілізувати ситуацію в регіоні та посилить безпеку всієї євроатлантичної спільноти.

Саме тому, потрібно проаналізувати досвід європейських країн, які вже стали членами НАТО, щоб краще розуміти успішні стратегії та виклики на шляху до інтеграції. Європейські країни пройшли складний процес реформ, адаптації своїх збройних сил до стандартів НАТО, а також здійснили глибокі демократичні зміни для того, щоб відповідати вимогам Альянсу. Їхній досвід є безцінним прикладом того, як країни можуть подолати численні внутрішні та зовнішні виклики, зміцнюючи при цьому свої оборонні спроможності та досягаючи стабільності.

Вивчення їхнього шляху може надати важливі орієнтири Україні, проте адаптація національних систем оборони, посилення демократичних інститутів та боротьба з корупцією є універсальними пріоритетами, які потребують першочергової уваги. Таким чином, використання досвіду країн, що успішно адаптувалися до вимог НАТО, стане запорукою ефективної інтеграції нових членів, забезпечення безпеки на східних кордонах Альянсу та подальшого зміцнення євроатлантичної безпеки.

2.2. Досвід Греції та Туреччини як першого етапу розширення на Південь

Перші повоєнні процеси другої половини 1940-х років відзначалися формуванням біполярного протистояння, що окреслило розмежування між двома суспільно-економічними системами та ідеологічними світоглядами. Географічно і концептуально це протистояння завершилося у 1949 році створенням НАТО, яке символізувало не лише військовий союз, але й союз політичних та ідеологічних принципів, спрямованих на захист демократичних цінностей. Подальше розширення Альянсу та залучення нових держав-учасниць спричинило доктринальні зміни у політиці США, вплинуло на формування англо-американських відносин та модифікувало підходи до забезпечення міжнародної і регіональної безпеки.

Політичне розуміння важливості Середземного моря та Близького Сходу як стратегічно значущого регіону сформувалося ще до утворення НАТО і знайшло відображення в офіційних документах. Міністр закордонних справ Великої Британії Ернест Бевін у 1947 році у зверненні до прем'єр-міністра Ентоні Ідена зазначав, що взаємні консультації та скоординовані дії США та Великої Британії у сфері безпеки на Близькому Сході та в Східному Середземномор'ї були вкрай важливими для обох держав. Представник лейбористського уряду висловлював сподівання, що «США зроблять усе можливе для підтримки та посилення британської стратегії, а також політичної та економічної позиції по всьому Близькому Сході»⁶⁰.

Англійський підхід до англо-американських відносин в повоєнний період виявляв архаїчні риси, особливо в контексті розширення радянського впливу на Європу та Близький Схід. Міністр закордонних справ Великої Британії зазначав, що уряд США розглядав можливість втручання СРСР в Італію, Грецію, Туреччину та Іран як реальну загрозу. Збереження територіальної цілісності та суверенітету цих держав, за його переконанням, могло бути забезпечене лише завдяки скоординованим діям Лондона та

⁶⁰ FO 800/444, ff62-67 9 Dec 1947 [Anglo-American relations in the Middle East and eastern Mediterranean]: draft letter by Mr. Bevin for Mr. Attlee to send to the prime ministers of Australia and New Zealand // British Document of the End of Empire (BDEE). Series A. Part II. The Labor Government and the End of Empire 1945-1951. London: HMSO, 1992. 498 p

Вашингтону в стратегічно важливих регіонах Східного Середземномор'я та Близького Сходу⁶¹.

На зустрічі начальників військових штабів США та Великої Британії в 1950 році було ще раз підкреслено важливість спільних інтересів обох держав у регіоні Близького Сходу. Ці інтереси охоплювали оборонні плани і стратегії на випадок можливого глобального конфлікту, що, як очікувалося, міг розгорнутися з СРСР. Військові керівники США та Великої Британії розробляли оборонні заходи для захисту своїх економічних і стратегічних інтересів в умовах зростаючого напруження між Заходом і Радянським Союзом. У цьому контексті Близький Схід та Східне Середземномор'я ставали ареною потенційної конфронтації та зоною спільних стратегічних інтересів, яка вимагала чіткої координації між двома провідними західними державами.

Збереження стабільності в регіоні розглядалось як запобіжний захід проти розширення радянського впливу, що міг призвести до втрати контролю над ключовими ресурсами та транспортними шляхами. Таким чином, спільні оборонні зусилля мали не лише захисний характер, а й передбачали активне втручання у випадку загострення протистояння з СРСР. Це підтверджувало, що для Заходу економічні та стратегічні інтереси в регіоні були взаємопов'язані з питаннями безпеки та стабільності, і вони мали намір відстоювати їх навіть шляхом військових заходів, якщо це буде необхідно.

У 1947 році інтерес Сполучених Штатів до Східного Середземномор'я та Близького Сходу набув чітких форм у вигляді зовнішньополітичної та економічної доктрин, що суттєво вплинули на повоєнний розвиток Європи. 12 березня президент Гаррі Трумен виступив перед Конгресом із програмою, відомою як «доктрина Трумена», у якій були визначені нові пріоритети та основні засади зовнішньої політики США. Вона містила три ключові принципи: недопущення поширення тоталітарних режимів у Європі та світі,

⁶¹ FO 371181967, no 8 14 Nov 1950. [Meetings between the US JCS and UK COS]: outward telegram no 424 from the COS to the British Defense Co-ordination Committee, Middle East giving an account of discussions on Middle East policy and global strategy // Egypt and the Defense of the Middle East. Series B. Volume IV. Part II. – London: HMSO, 1998. – 594 p

стримування комунізму та надання фінансової допомоги країнам із недостатньо розвиненою економікою для реалізації перших двох завдань. Доктрина Трумена стала політичним підґрунтям для подальших дій США у сфері міжнародних відносин⁶².

Зокрема, ця доктрина заклала основу для «плану Маршалла» — широкомасштабної програми економічної допомоги європейським державам, який у своєму первісному варіанті мав на меті підтримати Грецію та Туреччину. «План Маршалла» визначив напрям зовнішньої політики США на тривалий період і сформулював стратегічні цілі країни у боротьбі з комуністичним впливом у контексті «холодної війни». Зокрема, він не лише надавав економічну підтримку, але й створював систему союзницьких зобов'язань, спрямованих на збереження стабільності та безпеки в Європі.

Прийняття доктрини Трумена відкрило шлях до реалізації ряду важливих політичних рішень, зокрема резолюції Ванденберга 1948 року. Резолюція дозволила США брати участь у військових союзах в мирний час, що стало основою для конституційної реформи у зовнішній політиці США та створило передумови для заснування НАТО у 1949 році. Таким чином, доктрина Трумена і «план Маршалла» заклали фундамент для нової системи безпеки, у якій США виступали головним гарантом стабільності в євроатлантичному регіоні.

Перше розширення НАТО у 1952 році стало важливим етапом у зміцненні позицій Альянсу в регіоні Середземного моря та Близького Сходу. Включення Туреччини та Греції до складу НАТО не лише розширило військово-політичний Альянс, але й посилило його присутність у стратегічно важливому регіоні. У цей період середземноморські держави почали відігравати особливу роль в системі колективної безпеки, що формувалась навколо інтересів євроатлантичного блоку. Важливість Середземного моря та Близького Сходу для західних держав була зумовлена також повоєнними

⁶² Message of the President to the Congress, March 12, 1947 // Aid to Greece and Turkey. A Collection of State Papers. The Department of State Bulletin Supplement. Vol. XVI. No. 409 A. – Washington, 1947.

економічними програмами розвитку Європи, які надавали стратегічного значення контролю над ключовими транспортними шляхами та ресурсами регіону⁶³.

Приєднання Туреччини та Греції стало не лише логічним кроком у протистоянні комуністичній експансії, але й демонстрацією гнучкості НАТО, яка дозволила Альянсу розширювати свої межі за рахунок добровільного вступу нових країн. Формування «Південного флангу НАТО» мало довготривалі наслідки для геополітики, адже вперше США змушені були переглянути свою зовнішньополітичну стратегію з фокусом на Середземномор'я та Близький Схід, регіони, які раніше не розглядалися як традиційні сфери американських інтересів. Військова присутність у цьому регіоні вимагала від США адаптації до нових реалій, що включало необхідність координації своїх дій з європейськими союзниками та розробки нових підходів до безпеки на основі спільних інтересів.

Водночас, цей крок став поворотним моментом для англо-американських відносин. Великобританія, яка історично мала сильні позиції на Близькому Сході, поступово почала втрачати домінуючу роль у забезпеченні безпеки регіону. Зі свого боку, США ставали основним ініціатором безпекових заходів у регіоні, взявши на себе відповідальність за захист від потенційних загроз і стабілізацію ситуації. Це означало зміну паритету у англо-американських відносинах, де США поступово зміцнювали свій вплив, виконуючи роль основного гаранта безпеки не лише в євроатлантичному просторі, але й на Близькому Сході.

Вступ Греції та Туреччини до НАТО мав позитивний вплив на структуру та ефективність Альянсу, сприяючи значному зміцненню його позицій у регіоні. Одним із ключових наслідків цього розширення стало посилення південного флангу НАТО, що було особливо важливим у контексті Холодної війни. У цей період протистояння між блоками досягало

⁶³ Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 1 : зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015). упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 476 с.

високого рівня напруги, а радянський вплив активно поширювався в регіонах, близьких до Середземного моря. Зміцнення позицій НАТО на півдні сприяло стримуванню комуністичної експансії, а також дозволяло ефективніше контролювати ситуацію в стратегічно важливих точках, таких як Близький Схід і Східне Середземномор'я.

Розширення географічних кордонів НАТО стало ще одним важливим аспектом, пов'язаним з прийняттям Греції та Туреччини до Альянсу. Залучення цих держав дозволило НАТО охопити ширший регіон і підвищити свою здатність реагувати на загрози, які виходили за межі Північної Атлантики. Це створило нові можливості для розміщення військових баз, зокрема, у Середземноморському басейні, що значно підвищило оперативні можливості Альянсу. Таким чином, НАТО змогло забезпечити більшу гнучкість у своїх воєнно-стратегічних діях, надаючи можливість оперативно реагувати на потенційні виклики та загрози з боку СРСР та його союзників⁶⁴.

Поглиблення співпраці з Грецією та Туреччиною мало комплексний характер, охоплюючи не лише військові, а й політичні та економічні аспекти. Інтеграція цих країн сприяла розвитку спільних механізмів безпеки, що забезпечувало більш ефективну координацію зусиль країн-членів НАТО у сфері оборони. Співпраця з Грецією та Туреччиною також мала позитивний вплив на економічний розвиток цих країн, адже вони отримали доступ до значних фінансових та технологічних ресурсів Альянсу. Це створювало передумови для їхньої модернізації та інтеграції у західний політичний і економічний простір, що, в свою чергу, зміцнювало загальну стабільність в регіоні.

Вступ Греції та Туреччини до НАТО виявив не лише позитивні аспекти, але й негативні наслідки, пов'язані з існуючими міждержавними суперечностями. Зокрема, історичні розбіжності між цими двома країнами, що мають коріння у тривалих територіальних та етнічних конфліктах, не

⁶⁴ Четверть століття розширення НАТО. Як Захід до цього прийшов і чого досяг – Єжи Козьмінський та Деніел Фрід. *ipress.ua*. URL: https://ipress.ua/articles/chvert_stolitnya_rozshyrennya_nato_yak_zahid_do_tsogo_pry_yshov_i_chogo_dosyag_yezhy_kozminskyy_ta_daniel_frid_354756.html (дата звернення: 09.11.2024).

зникли після приєднання до Альянсу, а в окремих випадках навіть загострилися. Суперечки між Грецією та Туреччиною породжували напруженість у взаємодії та негативно впливали на єдність Альянсу, підриваючи його здатність швидко та ефективно реагувати на спільні виклики. Це призвело до низки кризових ситуацій, зокрема до конфліктів в Егейському морі та періодичної напруженості в межах НАТО⁶⁵.

Складність досягнення консенсусу стала ще одним викликом для НАТО, пов'язаним із протиріччями між Грецією та Туреччиною. Враховуючи різні геополітичні інтереси обох держав, а також їхні історичні суперечки, досягнення єдиної позиції в рамках Альянсу виявилось складним завданням. Різні погляди на регіональні питання, зокрема щодо меж територіальних вод, повітряного простору та економічних зон, часто ускладнювали процес прийняття спільних рішень, що мало негативний вплив на узгодженість дій НАТО у східному Середземномор'ї.

Особливо важким питанням для НАТО стала Кіпрська проблема, яка є джерелом тривалого конфлікту між Грецією і Туреччиною. Ситуація на Кіпрі, що залишається невирішеною вже понад пів століття, неодноразово спричиняла напруженість у відносинах між Афінами та Анкарою. Кіпрський конфлікт, який триває з 1960-х років, не лише підриває регіональну стабільність, але й ускладнює досягнення єдиної позиції НАТО щодо регіональної безпеки. Невирішеність цього питання створює постійні ризики для Альянсу, оскільки будь-яке загострення між Грецією та Туреччиною на тлі кіпрської проблеми може призвести до подальшої ескалації напруженості в межах НАТО⁶⁶.

Досвід вступу Греції та Туреччини до НАТО надає цінні уроки для майбутніх етапів розширення Альянсу, зокрема щодо необхідності детального аналізу можливих наслідків. Включення нових країн, які мають

⁶⁵ Європейська правда. Греція та Туреччина домовились продовжувати діалог попри розбіжності. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/11/9/7198046/> (дата звернення: 09.11.2024).

⁶⁶ Ковальський С. В. Формування міжетнічних протиріч на Кіпрі в 1960–1963 рр. : правовий аспект. Гуржіївські історичні читання. 2012. С. 296-298.

між собою історичні конфлікти, як-от Греція і Туреччина, вимагає ретельного оцінювання ризиків, що можуть вплинути на єдність та оперативність НАТО. Попередній аналіз має включати оцінку як потенційних стратегічних переваг, так і можливих внутрішніх викликів, що можуть виникнути у зв'язку з наявністю нерозв'язаних територіальних суперечок або політичних розбіжностей.

Іншим ключовим уроком є необхідність для країн-кандидатів докласти зусиль для врегулювання двосторонніх конфліктів до вступу в Альянс. Досвід показує, що нерозв'язані суперечки можуть підірвати узгодженість і консенсус всередині НАТО, створюючи додаткові перешкоди для реалізації колективної безпеки. У зв'язку з цим необхідно посилити механізми врегулювання конфліктів всередині НАТО, що забезпечить ефективне управління майбутніми кризами. Крім того, Альянс повинен продовжувати підтримувати демократичні реформи серед країн-кандидатів, підкреслюючи важливість дотримання демократичних принципів і верховенства права.

Отже, вступ Греції та Туреччини до НАТО став важливим кроком у зміцненні Альянсу, проте також виявив ряд проблем, які необхідно враховувати при майбутньому розширенні. Аналіз цього досвіду дозволяє НАТО вдосконалювати підходи до розширення, забезпечуючи не лише інтеграцію нових членів, а й збереження єдності та стабільності в організації.

2.3. Досвід Швеції та Фінляндії

Нейтральні Швеція та Фінляндія мали багаторічний досвід активної співпраці з Альянсом, незважаючи на свій нейтральний статус. Обидві держави були учасниками програми «Партнерство заради миру» та, починаючи з 2014 року, мали статус партнерів з розширеними можливостями, що дозволяло їм брати участь в операціях і місіях НАТО за кордоном. Питання про повноправне членство, однак, не обговорювалося до весни 2022 року. У квітні того ж року обидві країни ініціювали внутрішні

консультації та обговорення з союзниками, а в травні подали офіційні заявки щодо набуття членства⁶⁷.

Співпрацю між НАТО і Фінляндією було розпочато у 1994 році, коли країна приєдналася до програми «Партнерство заради миру». Відтоді, протягом наступних десятиліть, Фінляндія стала одним з найактивніших партнерів НАТО, здійснюючи вагомі внески до заходів Альянсу, включаючи операції і місії під проводом НАТО на Балканах, в Афганістані і Іраку⁶⁸.

Фінляндія історично дотримувалася політики військового нейтралітету, орієнтуючись на підтримку міцного національного політичного консенсусу та прагнучи уникати військових блоків. Такий підхід формувався протягом десятиліть і дозволяв країні зберігати певну автономність у зовнішній політиці, попри географічну близькість до росії. Однак ситуація радикально змінилася в 2022 році з початком повномасштабної агресії росії проти України. Війна в Україні змусила Фінляндію переглянути стратегічні пріоритети, оскільки загроза з боку росії стала не лише геополітичною абстракцією, а й реальною небезпекою, що викликала глибокі занепокоєння у фінському суспільстві та серед політичного керівництва країни.

18 травня 2022 року, разом зі Швецією, Фінляндія офіційно подала заявку на вступ до НАТО, що стало історичним кроком і свідчило про відмову від багаторічного нейтралітету. Крок був підтриманий політичними силами та суспільством, які усвідомили, що для забезпечення національної безпеки необхідно спиратися на систему колективної безпеки. 29 червня 2022 року під час Мадридського саміту НАТО лідери держав-членів ухвалили рішення про запрошення обох країн до Альянсу. Це рішення стало підтвердженням високої довіри до здатності Фінляндії та Швеції швидко адаптуватися до стандартів НАТО і брати участь у спільній оборонній політиці. 4 липня в штаб-квартирі НАТО у Брюсселі Фінляндія завершила офіційні переговори щодо членства, підтвердивши свою готовність

⁶⁷ Статус партнера - Україна до НАТО. *Україна до НАТО - журнал*. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/status-partnera/> (дата звернення: 09.11.2024).

⁶⁸

виконувати всі політичні, юридичні та військові обов'язки, які передбачає членство в Альянсі⁶⁹.

Підписання протоколу про вступ 5 липня 2022 року означало набуття Фінляндією та Швецією статусу офіційно запрошених країн, що дозволило їм брати участь у засіданнях НАТО і безпосередньо долучатися до діяльності Альянсу, попри відсутність повного членства. Протягом наступних місяців усі держави-члени ратифікували протокол про вступ Фінляндії відповідно до національних законодавчих процедур, і 4 квітня 2023 року Фінляндія депонувала акт про приєднання до Північноатлантичного договору, офіційно ставши 31-им членом НАТО. Цей процес відбувся у рекордні терміни, що засвідчило важливість стратегічної ролі Фінляндії для Альянсу та її здатність швидко адаптуватися до нових умов колективної безпеки⁷⁰.

Процес вступу Швеції до НАТО відзначався послідовністю кроків і паралелями з підготовкою Фінляндії. Протягом майже трьох десятиліть Швеція була тісно пов'язана з Альянсом завдяки участі в програмі «Партнерство заради миру», до якої приєдналася в 1994 році. Така співпраця забезпечила Швеції не лише активну роль у заходах НАТО, але й можливість поступово зміцнити свої оборонні зв'язки із західними державами. Незважаючи на історично закріплений статус нейтралітету, зміна геополітичної ситуації в Європі, зокрема повномасштабне вторгнення росії в Україну, змусила Швецію переглянути свою традиційну політику та ухвалити рішення на користь вступу до Альянсу⁷¹.

18 травня 2022 року Швеція, разом із Фінляндією, подала офіційну заявку на вступ до НАТО. Це рішення стало історичним кроком, підтриманим як політичними силами країни, так і значною частиною

⁶⁹ Швеція та Фінляндія офіційно подали заявки в НАТО URL: <https://suspilne.media/240617-svecia-ta-finlandia-oficijno-podali-zaavki-v-nato/> (дата звернення: 09.11.2024).

⁷⁰ Посли НАТО підписали протоколи про вступ Фінляндії та Швеції в Альянс URL: <https://suspilne.media/257212-ocilniki-mzs-finlandii-ta-svecii-pidpisali-protokoli-pro-vstup-do-nato/> (дата звернення: 09.11.2024).

⁷¹ Ukrinform. Швеція офіційно стала членом НАТО. *Укрінформ - актуальні новини України та світу.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3836911-svecia-oficijno-stala-clenom-nato.html> (дата звернення: 09.11.2024).

суспільства, що прагнуло гарантій безпеки від Альянсу. На Мадридському саміті 29 червня 2022 року лідери країн НАТО ухвалили рішення запросити Швецію приєднатися до організації. Після цього, 4 липня, у Брюсселі були завершені офіційні переговори, які підтвердили готовність Швеції до виконання всіх необхідних обов'язків і зобов'язань членства. 5 липня 2022 року підписанням протоколів про вступ Швеція набула статусу запрошеної країни, що дозволило їй брати участь у засіданнях Альянсу.

Протягом наступних місяців кожна з держав-членів ратифікувала Протокол про вступ Швеції, завершивши національні процедури. Після цього, 7 березня 2024 року, Швеція офіційно депонувала акт про приєднання до Північноатлантичного договору, ставши 32-им членом НАТО. Шлях Швеції до членства не лише зміцнив Альянс, а й продемонстрував важливість спільних цінностей і готовність європейських країн об'єднати зусилля перед новими викликами безпеки⁷².

На рівні зовнішніх відносин, Швеція та Фінляндія активно взаємодіяли з союзниками по НАТО, обговорюючи формат їхнього майбутнього членства, потенційні виклики та заходи безпеки, необхідні для забезпечення стабільності в період перехідного етапу. Підготовка включала також узгодження з союзниками з НАТО щодо оперативної сумісності збройних сил і обмін досвідом у проведенні навчань. Обидві країни вже мали значний досвід співпраці з Альянсом, будучи членами Партнерства заради миру та партнерами розширених можливостей, тому їх адаптація до вимог НАТО відбувалася з урахуванням накопиченого досвіду в галузі безпеки.

Важливим аспектом підготовки стало питання безпеки самого процесу вступу, яке обговорювалося у контексті потенційних загроз з боку росії. Щоб мінімізувати ризики вразливості в період переходу до членства, було укладено тристоронній Меморандум між Туреччиною, Фінляндією та Швецією, який визначав заходи для врахування інтересів безпеки кожної з

⁷² Протокол про приєднання Швеції до НАТО набув чинності URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972136.html>

цих країн. Крім того, Швеція та Фінляндія забезпечили підтримку своїх збройних сил та підвищення рівня готовності до захисту на випадок загроз⁷³.

Формально статус партнера розширених можливостей не передбачає жодних гарантій або переваг у питанні майбутнього членства в НАТО. Серед шести учасників цього формату, який досі не отримав чіткої формалізації, вже з початку були дві нейтральні країни — Швеція та Фінляндія, які у 2014 році не розглядали членства як навіть далекоглядну перспективу. Також серед учасників формату присутні дві країни, Австралія та Йорданія, які мають статус глобальних партнерів, однак не можуть претендувати на членство, оскільки не є європейськими державами.

Запровадження статусу Партнера розширених можливостей у 2014 році було радше політичним кроком, спрямованим на заохочення окремих партнерів та підвищення їхнього політичного статусу, ніж наданням нового рівня інтеграції з Альянсом. Це рішення наголошувало, що статус не є шляхом до членства, а скоріше інструментом для виділення окремих партнерів на тлі інших. Новітня стратегічна концепція НАТО, ухвалена в 2022 році, взагалі не містить жодного посилання на цей формат, що вказує на його другорядне значення у структурі стратегічних планів Альянсу.

Проте елементи посиленої співпраці, такі як участь у навчаннях НАТО, обмін розвідувальною інформацією та наявність представників на посадах в структурах НАТО, можна розглядати як фактичні аргументи щодо підвищеної взаємосумісності та певної інтеграції. Ці аспекти відображені у відповідних національних документах, включно з тими, що стосуються вступу Швеції та Фінляндії, де підкреслюється їхня готовність до поглибленої взаємодії.

Документи щодо вступу до НАТО продовжують відзначати Програму «Партнерство заради миру» як важливий етап на шляху до членства. Як зазначено в документах НАТО, «активна участь у Партнерстві заради миру

⁷³ Ukrinform. Меморандум між Туреччиною, Фінляндією і Швецією не є документом НАТО – Столтенберг. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3522444-memorandum-miz-tureccinou-finlandieu-i-svecieu-ne-e-dokumentom-nato-stoltenberg.html> (дата звернення: 09.11.2024).

буде відігравати ключову роль у процесі еволюції розширення Альянсу». Участь у цій програмі підтверджена також в протоколах щодо прийняття Фінляндії та Швеції, що підкреслює її важливість для потенційних кандидатів.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ НАТО

3.1. Війна росії проти України: відповідь НАТО

Україна не є членом НАТО, проте вже тривалий час прагне поглибити співпрацю з Альянсом. У 2008 році НАТО пообіцяла Україні, що в майбутньому вона зможе приєднатися до Альянсу, проте цього так і не

відбулося через низку політичних причин, серед яких головне місце займає страх перед можливими наслідками ескалації відносин з росією.

Президент України Володимир Зеленський нещодавно зазначив, що Україна не буде активно добиватися членства в НАТО, оскільки для багатьох членів Альянсу такий крок видається надто ризикованим. Важливим показником у цьому процесі є те, що Україні не було надано Плану дій щодо членства, який є ключовою складовою процесу вступу до НАТО. Незважаючи на це, НАТО підтримує свою політику відкритих дверей, обґрунтовуючи це необхідністю збереження європейської системи безпеки та дотримання Статті 10, яка закріплює можливість розширення. Заперечення принципу відкритих дверей могло би негативно вплинути на міжнародний порядок та викликати напруження в регіоні, що робить Альянс обережним у своїх підходах⁷⁴.

Історія відносин України з НАТО розпочалася в 1991 році, коли вона приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва, створеної для побудови відносин між Альянсом і країнами Центральної та Східної Європи. У 1994 році Україна взяла участь у програмі НАТО «Партнерство заради миру», яка відкрила шлях до практичного співробітництва та підготовки до можливої євроатлантичної інтеграції. Наступним важливим кроком стало створення у 1997 році Комісії Україна-НАТО (КУН), що стала координаційним органом для управління співпрацею та підтримки інтеграційних ініціатив. Під керівництвом КУН визначалися напрями взаємодії, які включали реформу сектору безпеки та оборони, кібербезпеку, навчання і тренування, а також участь у спільних військових навчаннях з НАТО. Ці заходи спрямовані на зміцнення здатності України до

⁷⁴ Ukrinform. Запрошення України в НАТО покаже, що не Путін змінює курс всього світу - Президент. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3917208-zaprosenna-ukraini-v-nato-pokaze-so-ne-putin-zminue-kurs-vsogo-svitu-prezident.html> (дата звернення: 09.11.2024).

самостійного захисту, а також на забезпечення взаємодії з країнами-членами Альянсу⁷⁵.

Прагнення України поглибити зв'язки з НАТО отримало новий імпульс у 2020 році, коли їй було надано статус партнера з розширеними можливостями, що відзначає тверду відданість Альянсу. Разом з Австралією, Фінляндією, Грузією, Йорданією та Швецією Україна одержала розширений доступ до програм взаємодії, військових навчань та обміну інформацією, що значно підвищило рівень її інтеграції з Альянсом. У рамках цього партнерства Україна бере активну участь в операціях НАТО, продемонструвавши, зокрема, свою ефективність у міжнародних місіях. Один із прикладів — участь українського спецназу в евакуації 96 осіб з Кабула під час кризи в Афганістані, що стало свідченням високої підготовки та відданості українських сил у межах співпраці з НАТО⁷⁶.

Після початку російського вторгнення в Україну НАТО організувала три надзвичайні зустрічі, включаючи зустрічі міністрів оборони, закордонних справ та позачерговий саміт. Ці заходи, що відбулися із залученням партнерів, продемонстрували швидку реакцію Альянсу на нову загрозу євроатлантичній безпеці. На саміті лідери країн НАТО назвали агресію росії проти України найсерйознішою загрозою для стабільності в регіоні за останні десятиліття і однозначно засудили її дії. Зокрема, вони підкреслили необхідність негайного припинення військових дій росії та повного виведення російських військ з території України⁷⁷.

Учасники саміту підтвердили свою рішучість протидіяти діям, спрямованим на підрив міжнародної системи безпеки, та заявили про готовність захищати кожну державу Альянсу відповідно до положень Статті 5 Північноатлантичного договору. У цьому контексті НАТО чітко окреслила

⁷⁵ Relations with Ukraine URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 21.10.2024).

⁷⁶ NATO recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm (дата звернення: 21.10.2024).

⁷⁷ Did the Triple Transatlantic Summit Achieve Enough?. *GMFUS*. URL: <https://www.gmfus.org/news/did-triple-transatlantic-summit-achieve-enough> (date of access: 09.11.2024).

свою єдність та відданість принципам колективної оборони, зазначивши, що «кожен дюйм території Альянсу» буде захищено⁷⁸.

Окрім цього, Альянс одностайно засудив рішення росії визнати сепаратистські регіони на сході України, підкресливши підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Союзники висловили підтримку українському народу, законному демократично обраному уряду, Верховній Раді, а також закликали росію до реальних переговорів. НАТО також заявила про свою прихильність політиці відкритих дверей, незважаючи на вимоги москви щодо зупинки розширення Альянсу. У грудні 2021 року росія висунула вимоги, включаючи виведення військ НАТО зі Східної Європи та припинення прийому нових членів, що було категорично відхилено як Сполученими Штатами, так і НАТО.

У відповідь на війну росії проти України НАТО значно посилила заходи оборони та стримування, включаючи розгортання підрозділів Сил реагування НАТО — міжнародних сил швидкого реагування. Наразі на східному фланзі Альянсу перебувають близько 40 000 військовослужбовців, які знаходяться під безпосереднім командуванням НАТО, що є свідченням значного зміцнення оборонної присутності з боку країн-членів⁷⁹. До цього потужного контингенту долучено 130 винищувачів та 140 кораблів НАТО, які забезпечують постійне патрулювання та моніторинг у регіоні. Додатково національні розгортання військових підрозділів та техніки здійснили країни Альянсу, включаючи Сполучене Королівство, США, Канаду та інші європейські держави⁸⁰.

Важливу роль відіграє збільшена присутність американських сил у Європі: з лютого 2022 року чисельність американських військових у регіоні зросла на 15 000, доводячи загальну кількість до 100 000

⁷⁸ Collective defence and Article 5 URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm (date of access: 19.10.2024).

⁷⁹ NATO Response Force URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (date of access: 19.10.2024).

⁸⁰ Defending every inch of NATO territory: Force posture options for strengthening deterrence in Europe. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/us-and-nato-force-posture-options/> (date of access: 09.11.2024).

військовослужбовців, що включає розгортання ракетних систем, таких як Patriot⁸¹.

На позачерговому саміті НАТО 24 березня лідери держав Альянсу ухвалили рішення щодо розміщення ще чотирьох багатонаціональних бойових груп у Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині. Це дозволило збільшити загальну кількість таких груп на східному фланзі до восьми, що відзначається як найбільше зміцнення колективної оборони Альянсу за останні десятиліття. Важливою характеристикою розгорнутих сил є їх здатність до швидкої мобілізації та підсилення, що закладено в новій стратегії швидкого реагування НАТО. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг підкреслив, що Альянс працює над розгортанням постійної великої військової присутності на сході, щоб гарантувати стабільність та безпеку в регіоні⁸².

Ініціативи з посилення присутності на східному фланзі Альянсу мають тривалу історію. Після анексії Криму в 2014 році НАТО ухвалила рішення посилити свою позицію стримування в регіоні. На саміті у Варшаві в 2016 році було визначено необхідність підвищення передової присутності на східному фланзі НАТО, що стало важливим елементом стратегії оборони та стримування. У 2017 році перші чотири багатонаціональні бойові групи були розгорнуті в Польщі, Литві, Латвії та Естонії, що стало свідченням готовності Альянсу до колективного захисту своїх членів і важливим символом єдності НАТО у відповідь на зростання агресії з боку росії⁸³.

1 березня 2022 на позачерговому пленарному засіданні Європарламент ухвалив резолюцію, яка підтверджує НАТО як фундамент колективної оборони для країн-членів. З огляду на зростаючу загрозу з боку російської агресії, Європарламент одноголосно підтримав єдність ЄС і НАТО в

⁸¹ United States Deploys Patriot Missiles to Defend Poland. *The National Interest*. URL: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/united-states-deploys-patriot-missiles-defend-poland-201262> (date of access: 09.11.2024).

⁸² Malnick E. Jens Stoltenberg: We need a beefed-up Nato to face down threats to European security. *The Telegraph*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/09/jens-stoltenberg-need-beefed-up-nato-face-threats-european-security/> (date of access: 09.11.2024).

⁸³ NATO's military presence in the east of the Alliance URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (date of access: 09.11.2024).

протистоянні безпековим викликам, визнаючи важливість посилення передової присутності НАТО на східному фланзі. Парламент також підкреслив необхідність нарощення колективних сил стримування та покращення бойової готовності й стійкості Альянсу, висловлюючи підтримку активізації оборонних планів НАТО та часткового розгортання сил реагування для додаткового захисту країн-союзників⁸⁴.

Європарламент закликав держави-члени ЄС підвищити свої оборонні бюджети, інвестувати у більш ефективні військові потужності та сприяти створенню європейського стовпа безпеки в рамках НАТО. У 2021 році Європарламент вже прийняв резолюцію щодо співробітництва між ЄС і НАТО, у якій схвалив поглиблення співпраці, зокрема, після Варшавської декларації 2016 року та Брюссельської декларації 2018 року⁸⁵. В цьому документі підкреслювалося, що партнерство ЄС і НАТО є необхідним для протидії сучасним безпековим викликам, з якими стикаються обидві організації. Європарламент акцентував на тому, що для країн-членів ЄС, які також є членами НАТО, Альянс залишається основною платформою колективної оборони, а поглиблення співпраці між двома структурами є важливою умовою для підвищення рівня безпеки як у рамках НАТО, так і в рамках ЄС.

На Вашингтонському саміті, що відбувся 9–11 липня 2024 року, питання підтримки самооборони України перед агресією росії стало одним з головних пріоритетів для країн-членів НАТО. За допомогою Пакету комплексної допомоги (CAP) для України Альянс надає різнострокову нелетальну підтримку, яка охоплює як негайні потреби, так і стратегічні довгострокові проекти. Від початку війни в лютому 2022 року НАТО надає Україні допомогу в численних сферах, включаючи постачання пального, медичних матеріалів, зимового одягу, генераторів та систем зв'язку.

⁸⁴ The Russian attack on Ukraine marks a new era for Europe, MEPs say | News | European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220227IPR24204/the-russian-attack-on-ukraine-marks-a-new-era-for-europe-meps-say> (date of access: 09.11.2024).

⁸⁵ Texts adopted - EU-NATO cooperation in the context of transatlantic relations - Wednesday, 7 July 2021. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0346_EN.html (date of access: 09.11.2024).

На саміті було затверджено низку нових проєктів, спрямованих на відновлення і зміцнення обороноздатності України, інституційні реформи та підготовку до оперативної сумісності з НАТО. Один з ключових напрямків підтримки включає відкриття Спільного центру аналізу, тренувань і освіти НАТО-Україна (JATEC) у Бидгощі, Польща. Це перший спільний проєкт НАТО та України, який сприятиме вивченню та аналізу уроків війни з росією. JATEC стане важливим елементом взаємодії між НАТО та Україною, забезпечуючи оборону і стримування в рамках Альянсу, а також сприяючи підвищенню рівня оперативної сумісності між українськими силами та військами Альянсу⁸⁶.

Інший важливий аспект підтримки полягає в посиленні оперативної сумісності України з НАТО. У вересні 2023 року була узгоджена Концепція оперативної сумісності, яка інтегрує вимоги НАТО в українські плани розвитку оборонних спроможностей. Затверджена на Вашингтонському саміті, ця концепція спрямована на забезпечення довгострокової підтримки українського сектору оборони і безпеки відповідно до стандартів Альянсу⁸⁷.

Додатково, НАТО і Україна співпрацюють у сфері реформування оборонних закупівель. У рамках Стратегічного огляду оборонних закупівель сторони мають на меті оптимізувати українську систему закупівель відповідно до євроатлантичних стандартів, що сприятиме більшій прозорості, підзвітності та ефективності. Пакет комплексної допомоги для України, започаткований у 2016 році, став важливим інструментом для зміцнення безпеки України, впровадження реформ і посилення здатності країни до самостійної оборони перед російською агресією.

Таким чином, підтримка НАТО щодо самооборони України в умовах жорстокої агресії росії є стратегічно важливим аспектом для євроатлантичної безпеки. Відносини України з НАТО, починаючи з перших контактів у 1991 році, пройшли шлях від початкового співробітництва в рамках програми

⁸⁶ Союзники з НАТО продовжують підтримувати Україну за допомогою Пакету комплексної допомоги на Вашингтонському саміті URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_228110.htm (дата звернення: 21.10.2024)

⁸⁷ Там само

«Партнерство заради миру» до запровадження розширених можливостей та зміцнення спроможностей України до інтеграції з Альянсом. Від початку війни НАТО здійснила низку заходів, спрямованих на посилення оборонного потенціалу України та забезпечення негайної та довгострокової підтримки в численних сферах, включаючи постачання матеріально-технічних ресурсів і підготовку військових структур до спільної роботи з силами НАТО.

Вашингтонський саміт 2024 року став черговим кроком у цьому процесі, закріпивши стратегічні напрямки допомоги, такі як відкриття Спільного центру аналізу, тренувань і освіти НАТО-Україна (JАТЕС), розробка Концепції оперативної сумісності та оптимізація оборонних закупівель. Такі ініціативи мають на меті підвищити ефективність інтеграції українських оборонних структур до стандартів НАТО, сприяючи підвищенню обороноздатності та оперативній сумісності з силами Альянсу. Таким чином, досвід партнерства між НАТО та Україною не лише підвищує стійкість України до агресії, але й зміцнює безпекові основи всього євроатлантичного регіону.

3.2. Рекомендації щодо використання досвіду європейських країн у підготовці України до членства в НАТО

Досвід вступу до НАТО Швеції, Фінляндії, Греції та Туреччини надає важливі уроки для України, але її шлях до членства не може бути ідентичним через унікальні виклики і переваги. Хоча досвід цих країн слугує корисним орієнтиром, Україна має як додаткові сильні аргументи для вступу, так і специфічні проблеми, які вимагають адаптованих підходів.

Розв'язання внутрішніх і регіональних конфліктів є чинником, який впливає на підготовку України до членства в НАТО, зважаючи на досвід таких країн, як Греція та Туреччина. Неврегульовані конфлікти між цими двома членами Альянсу, зокрема питання щодо Кіпру, вже понад півстоліття спричиняють напруженість і регулярно випробовують здатність НАТО

досягати єдиної позиції в питанні колективної безпеки. Відсутність консолідованої позиції між Грецією та Туреччиною не лише створює потенційну загрозу для внутрішньої стабільності Альянсу, але й обмежує його здатність ефективно реагувати на зовнішні виклики. Такі конфлікти заважають конструктивній співпраці та стримують розвиток стратегічних ініціатив НАТО, послаблюючи єдність організації та її здатність досягати швидких рішень.

З огляду на це, Україні варто розглядати розв'язання своїх внутрішніх та регіональних конфліктів як один з пріоритетів на шляху до євроатлантичної інтеграції. По-перше, врегулювання конфліктів, пов'язаних із територіальною цілісністю, демонструє готовність України відповідати стандартам НАТО, які передбачають не лише військову взаємодію, але й політичну стабільність. Стабільна ситуація всередині країни є показником зрілості її демократичних інститутів, здатності досягати національного консенсусу і, що важливо, впроваджувати ефективні рішення для забезпечення безпеки. Залучення міжнародних інституцій, посилення дипломатичних зусиль і наполеглива робота над врегулюванням конфліктів на Сході України можуть слугувати потужними аргументами для країн-членів Альянсу, які стурбовані потенційною нестабільністю.

По-друге, уникнення затяжних територіальних суперечок допоможе Україні запобігти ситуаціям, у яких її інтереси можуть суперечити інтересам інших країн-членів Альянсу. Спільні механізми врегулювання конфліктів, зокрема в рамках Ради Україна-НАТО, дозволяють Україні заручитися підтримкою НАТО та уникнути можливих протиріч у майбутньому. У цьому контексті Україні необхідно активно впроваджувати реформи, спрямовані на зміцнення верховенства права, розвиток демократичних інститутів і боротьбу з корупцією. Це не лише підвищить рівень довіри серед країн-членів Альянсу, але й сприятиме довгостроковій стабільності, яка є необхідною умовою для подальшої інтеграції.

Крім того, досвід НАТО свідчить про важливість вирішення питань національної безпеки у контексті колективної оборони. Альянс традиційно прагне уникати ситуацій, у яких не врегульовані територіальні конфлікти можуть перетворитися на джерела розбіжностей. У випадку України, з огляду на її стратегічне розташування і роль у стримуванні російської агресії, вирішення конфліктів має особливе значення. Територіальні питання, такі як статус Криму, залишаються чутливими темами для НАТО, оскільки Альянс дотримується принципу територіальної цілісності, але водночас намагається уникати ескалації напруженості у відносинах із росією.

Також, розв'язання внутрішніх і регіональних конфліктів є важливим компонентом процесу вступу до НАТО, що сприяє консолідації позицій та підтримці стабільності всередині Альянсу. Таким чином, Україна повинна активно працювати над зниженням рівня внутрішньої напруженості, врегулюванням конфліктів і укріпленням своїх демократичних структур. Це не лише зміцнить її позиції як потенційного кандидата на членство, але й забезпечить більш ефективну та консолідовану євроатлантичну безпеку в умовах сучасних глобальних викликів.

Суттєвим аспектом є дискусія щодо Плану дій для членства (ПДЧ). Україна може аргументувати, що обов'язковість ПДЧ не закріплена в офіційних документах НАТО, а первинні роз'яснення підтверджують, що цей механізм має дорадчий характер, а не є обов'язковою умовою. Досвід Швеції та Фінляндії підтвердив, що ПДЧ не є необхідною вимогою для вступу, і ця позиція знаходить підтримку в деяких заявах американських дипломатів. Україна могла б наполягати на тому, що Річна національна програма (РНП) фактично є еквівалентом ПДЧ, оскільки передбачає консультації та затверджений перелік реформ, спрямованих на досягнення стандартів НАТО⁸⁸.

⁸⁸ Вступ до нато без пдч. *Prism UA*. URL: <https://prismua.org/120497534678-2/> (дата звернення: 21.10.2024).

Для України, яка прагне наблизитися до членства в НАТО, особливе значення має досвід країн, що пройшли через План дій щодо членства (ПДЧ). ПДЧ для багатьох кандидатів виявився ефективним інструментом для адаптації до стандартів Альянсу, а також для досягнення рівня ринкової економіки та ефективного державного управління, що відповідає вимогам НАТО. З огляду на цей досвід, ПДЧ розглядається як механізм, який дозволяє країнам не лише зміцнити власну оборонну спроможність, але й поліпшити соціально-економічні показники, підвищити ефективність врядування та сприяти зміцненню верховенства права.

У випадку Швеції та Фінляндії основним аргументом для прискореного прийняття до Альянсу стало те, що ці країни вже відповідали високим стандартам НАТО у сферах оборони, економіки та демократичного врядування. Цей факт став вирішальним для країн-членів, які визнали, що ПДЧ для цих двох скандинавських держав не є необхідним, оскільки вони вже мають розвинуту військову інфраструктуру, інтегровану з НАТО, і високий рівень сумісності. Отже, відносно України можна зробити висновок, що подібний підхід може бути доцільним, якщо Україна продемонструє аналогічний рівень відповідності, особливо в контексті свого статусу кандидата до ЄС.

Україна, маючи багаторічний досвід співпраці з НАТО, вже зробила значні кроки у питаннях оперативної сумісності, адаптації збройних сил до стандартів Альянсу та участі у спільних операціях. Ця активна співпраця, зокрема в рамках Програми «Партнерство заради миру», стала важливим кроком на шляху до повної інтеграції. Участь в операціях НАТО свідчить про готовність України до взаємодії на стратегічному рівні та здатність дотримуватися спільних стандартів оборони і безпеки.

Внесок у забезпечення європейської безпеки залишається одним із головних критеріїв, який НАТО висуває до країн-кандидатів з часу свого заснування. Вимога зробити свій внесок у колективну безпеку Альянсу передбачає не лише готовність до виконання оборонних зобов'язань, а й

певний рівень стабільності та передбачуваності у внутрішніх і зовнішніх відносинах країни. Для України, яка наразі перебуває в активному конфлікті з росією, ця вимога набуває особливого значення. З одного боку, боротьба України з російською агресією є вагомим внеском у стримування загрози для європейської безпеки, зокрема для східного флангу НАТО. З іншого боку, триваючі бойові дії та невирішене питання територіальної цілісності, зокрема статус Криму, викликають певні застереження серед членів Альянсу щодо потенційних ризиків для внутрішньої стабільності НАТО у разі приєднання України.

Статус Криму, хоч і визнаний НАТО та міжнародною спільнотою як частина України, представляє складність у контексті процесу інтеграції. Окремі країни-члени можуть розглядати це питання як виклик територіальній цілісності Альянсу, що створює додаткові перешкоди для консолідації підтримки членства України. Однак, досвід Фінляндії може служити зразком для подолання таких викликів. Фінляндія, маючи тривалий час спірні питання з колишнім СРСР, поступово вирішила свої територіальні претензії, що полегшило їй процес приєднання до НАТО.

Таким чином, на основі досвіду європейських країн можна запропонувати наступні рекомендації для підготовки України до членства в НАТО які відображено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Рекомендації для підготовки України до членства в НАТО

Рекомендація	Опис	Очікуваний результат
Врегулювання внутрішніх і регіональних конфліктів	Докласти зусиль для стабілізації ситуації на сході країни та уникнення тривалих суперечок, які можуть зашкодити консолідованій позиції в межах НАТО.	Зменшення ризику внутрішніх конфліктів та зміцнення довіри серед країн-членів НАТО до України як надійного партнера.
Поглиблення взаємодії з НАТО на	Використати досвід Швеції та Фінляндії для аргументації	Скорочення часу на формальну підготовку до членства завдяки

основі досвіду країн Північної Європи	щодо необов'язковості ПДЧ, вказуючи на роль Річної національної програми.	посиленню довіри до реформ в Україні та рівня взаємосумісності.
Розбудова оборонних спроможностей відповідно до стандартів НАТО	Посилення інтеграції з Альянсом через участь у спільних навчаннях, операціях і програмах, таких як «Партнерство заради миру».	Підвищення військової сумісності між збройними силами України та НАТО, що сприятиме ефективнішій інтеграції в Альянс.
Підвищення внеску у європейську безпеку	Наголошувати на ролі України в стримуванні російської агресії, що є вагомим внеском у європейську безпеку, особливо для східного флангу НАТО.	Підтвердження готовності України до виконання обов'язків члена НАТО та посилення підтримки серед країн-членів Альянсу.

Джерело: розроблено автором

Таким чином, досвід країн, які вже пройшли шлях інтеграції до НАТО, є важливим орієнтиром для України в процесі підготовки до членства. Рекомендації щодо врегулювання внутрішніх і регіональних конфліктів, поглиблення взаємодії з Альянсом, посилення оборонних спроможностей, акцент на внеску у європейську безпеку та адаптація досвіду врегулювання територіальних питань дозволяють Україні більш ефективно долати виклики на шляху до євроатлантичної інтеграції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, відповідно до поставлених завдань дослідження, можемо зробити наступні висновки:

1. Стандарти та вимоги НАТО до країн-кандидатів спрямовані на забезпечення високого рівня демократичного розвитку, прав людини, верховенства права, а також належного цивільного контролю над збройними

силами. Історичний контекст створення Альянсу та його розвиток підкреслюють важливість інтеграції у структуру НАТО для підтримки колективної безпеки у євроатлантичному регіоні. Процес приєднання, від консультаційного етапу до імплементаційного, відображає складність та багатосторонність вимог, що включають політичні, військові, економічні та безпекові аспекти, які кожна країна-претендент зобов'язана впровадити для відповідності стандартам НАТО

2. НАТО як оборонного альянсу в забезпеченні безпеки європейського регіону є надзвичайно важливою. Організація, що була створена як відповідь на загрози холодної війни, продовжує залишатися ключовою силою для підтримки стабільності і безпеки в Європі та за її межами. Після холодної війни Альянс зазнав значних трансформацій, адаптуючись до нових загроз, таких як гібридні війни та кіберзагрози. Реакція НАТО на кризові ситуації, зокрема на агресію росії проти України, демонструє здатність Альянсу ефективно протистояти сучасним викликам, застосовуючи як військові, так і політичні інструменти.

Зміни, що відбуваються в рамках НАТО, спрямовані на посилення механізмів колективної оборони, адаптацію до нових форм загроз і забезпечення готовності до швидкого реагування. Заходи дозволяють країнам-членам не лише забезпечити захист своїх територій, але й сприяти стабільності в регіоні. Окрім того, створення Сил швидкого реагування та активізація співпраці в кіберсфері підтверджують прагнення Альянсу підтримувати безпеку в умовах зростаючих глобальних ризиків.

3. Основні виклики на шляху до членства в НАТО для України зумовлені комплексністю процесу інтеграції, що вимагає всебічних реформ та відповідності стандартам Альянсу. Політична стабільність, реформування сектора безпеки, боротьба з корупцією, а також врегулювання територіальних суперечок є критичними елементами цього процесу. Зокрема, питання територіальної цілісності та вплив зовнішніх чинників, таких як

російська агресія, посилюють необхідність забезпечення довготривалого внутрішнього миру та стабільності.

Членство в НАТО приносить значні переваги, серед яких головними є гарантії безпеки та можливості політичної і економічної стабілізації. Україна, рухаючись шляхом інтеграції, має можливість не лише зміцнити свою безпеку, але й активно сприяти європейській та міжнародній стабільності.

4. Роль НАТО у забезпеченні миру та безпеки в регіоні Східного партнерства є ключовою для стабільності та протидії сучасним загрозам, особливо в умовах зростання агресії з боку росії. Концептуальні засади безпекової політики НАТО у цьому регіоні передбачають багатокомпонентний підхід, що включає зміцнення військової присутності, покращення оборонної співпраці з країнами-партнерами, підтримку демократичних реформ та посилення кібербезпеки. У рамках програми «Партнерство заради миру» та інших ініціатив НАТО надає допомогу державам-партнерам, зокрема через спільні навчання, консультації та реалізацію цільових проєктів, що сприяє підвищенню їхньої обороноздатності та інтеграції з Альянсом.

На тлі нових викликів, таких як гібридні загрози та інформаційна війна, підтримка НАТО є необхідною для забезпечення стійкості країн Східного партнерства. Зокрема, активізація співпраці з Україною, Грузією та Молдовою є пріоритетною для НАТО з огляду на їхнє прагнення до євроатлантичної інтеграції. Використання досвіду інших європейських країн, що успішно адаптувалися до стандартів Альянсу, надає Україні важливі орієнтири у процесі реформ. Впровадження цих рекомендацій може суттєво наблизити Україну до НАТО, зміцнити її оборонні спроможності та посилити стабільність у регіоні, що стане важливим внеском у євроатлантичну безпеку.

5. Досвід Греції та Туреччини, як першого етапу розширення НАТО на Південь, став важливим кроком у зміцненні Альянсу, проте також виявив низку проблем, що потребують врахування в майбутньому. Переваги вступу цих країн включали посилення південного флангу НАТО та стабілізацію

Середземноморського регіону, що сприяло стримуванню комуністичної експансії. Водночас, невирішені міждержавні конфлікти, зокрема Кіпрське питання, демонструють, як історичні суперечки можуть підірвати єдність Альянсу та його здатність швидко реагувати на спільні виклики.

Таким чином, уроки цього етапу розширення вказують на важливість врегулювання територіальних і політичних конфліктів перед вступом до НАТО, щоб уникнути внутрішніх напруженостей. Досвід також підкреслює необхідність гнучкого підходу Альянсу, здатного адаптуватися до різних геополітичних умов, зберігаючи єдність і стабільність у своїй структурі.

6. Досвід Швеції та Фінляндії у процесі вступу до НАТО підкреслює важливість стратегічної гнучкості та адаптації до змін у геополітичному середовищі. Обидві країни, незважаючи на нейтралітет, поступово поглиблювали співпрацю з Альянсом у рамках програми «Партнерство заради миру» та інших ініціатив. Військова агресія росії проти України у 2022 році стала вирішальним каталізатором для їхнього приєднання, що свідчить про здатність швидко змінювати зовнішню політику відповідно до нових викликів безпеки.

Процес інтеграції обох країн до НАТО був підтриманий внутрішньою політичною волею та високим рівнем підготовки їхніх збройних сил до стандартів Альянсу, що дозволило швидко завершити процес членства. Досвід Швеції та Фінляндії демонструє, як тісна співпраця з НАТО на попередніх етапах сприяє швидкому й ефективному інтеграційному процесу, слугуючи прикладом для інших країн, що прагнуть вступити до Альянсу.

7. Підтримка НАТО щодо самооборони України в умовах жорстокої агресії росії є стратегічно важливим аспектом для євроатлантичної безпеки. Відносини України з НАТО, починаючи з перших контактів у 1991 році, пройшли шлях від початкового співробітництва в рамках програми «Партнерство заради миру» до запровадження розширених можливостей та зміцнення спроможностей України до інтеграції з Альянсом. Вашингтонський саміт 2024 року став черговим кроком у цьому процесі,

закріпивши стратегічні напрямки допомоги, такі як відкриття Спільного центру аналізу, тренувань і освіти НАТО-Україна (JАТЕС), розробка Концепції оперативної сумісності та оптимізація оборонних закупівель. Такі ініціативи мають на меті підвищити ефективність інтеграції українських оборонних структур до стандартів НАТО, сприяючи підвищенню обороноздатності та оперативній сумісності з силами Альянсу. Таким чином, досвід партнерства між НАТО та Україною не лише підвищує стійкість України до агресії, але й зміцнює безпекові основи всього євроатлантичного регіону.

8. Досвід європейських країн, що успішно інтегрувалися до НАТО, надає Україні цінні орієнтири для підготовки до членства, але цей процес вимагає адаптації до специфічних національних умов і викликів. Зокрема, Україні слід акцентувати увагу на врегулюванні внутрішніх і регіональних конфліктів, підвищенні військової сумісності зі стандартами НАТО, а також на використанні Річної національної програми як альтернативи ПДЧ, що дозволить прискорити інтеграційний процес.

Україна вже зробила значні кроки у сфері співпраці з НАТО, зокрема в рамках програми «Партнерство заради миру», і має вагомий аргумент на користь вступу через свій внесок у стримування російської агресії.

Досвід європейських країн, що успішно інтегрувалися до НАТО, надає Україні цінні орієнтири для підготовки до членства, але цей процес вимагає адаптації до специфічних національних умов і викликів. Виконання таких рекомендацій дозволить Україні не лише підвищити шанси на членство, а й зміцнити свої позиції як надійного партнера Альянсу, забезпечуючи стабільність і безпеку в євроатлантичному просторі. Україні необхідно врегулювати внутрішні та регіональні конфлікти, що сприятиме консолідації її позицій і зміцненню довіри серед країн-членів НАТО; поглибити співпрацю з Альянсом, використовуючи досвід Швеції та Фінляндії, що дозволить пришвидшити інтеграційний процес за рахунок альтернативних інструментів, таких як Річна національна програма; підвищити оборонні

спроможності відповідно до стандартів НАТО через активну участь у спільних навчаннях та програмах; акцентувати увагу на вагомому внеску у стримування агресії, що підтвердить готовність України до виконання обов'язків члена НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 4 квітня - 75 років від дня заснування Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Донецька Обласна Державна

адміністрація. URL: <https://dn.gov.ua/news/4kvitnya75rokivvidnyazasnuvannya-organizaciyi-pivnichnoatlantichnogo-dogovoru-nato> (дата звернення: 09.10.2024).

2. Білорусько-російський союз. Вісь автократії у Східній Європі. Council Foreign Relations. 2022. URL: <https://www.cfr.org/background/belarus-russia-alliance-axis-autocracy-eastern-europe> (дата звернення: 8.11.2024).

3. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія. Київ : НІПМБ, 2011. 300 с.

4. Бутирська І. Функціонування владних інституцій та розвиток процесів у політичному просторі Європейського Союзу. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2019. Т. 39. С. 32-40.

5. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. Вибрані наукові праці. Київ.:НІСД, 2017. 527 с.

6. Вступ до НАТО без ПДЧ. Prism UA. URL: <https://prismua.org/120497534678-2/> (дата звернення: 21.10.2024).

7. Гончаренко О. М. Поняття національної безпеки в контексті національних інтересів України. Наука і оборона. 2012. № 1. С. 18-24.

8. Декларація Мадридського саміту URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_196951.htm (дата звернення: 12.10.2024).

9. Діяльність Міжнародної організації праці: навч. посіб. Ю. Д. Древаль та ін. ; за заг. ред. Ю. Д. Древаля; Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків : ХНАДУ, 2015. 184 с.

10. Європейська правда. Греція та Туреччина домовились продовжувати діалог попри розбіжності. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/11/9/7198046/> (дата звернення: 09.11.2024).

11. Жекало Г. І. Міжнародні організації у політичних протиріччях та конфліктах сучасної України: концепція досліджень. Гілея: науковий вісник. 2014. Вип. 86. С. 330-334

12. Жовтенко Т.Г. Еволюцію НАТО і системи євро-пейської безпеки в умовах "гібридної" агресії рф. Міжнародні відносини. Серія "Політична наука" 2017. URL:http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2999 (дата звернення: 16.10.2024).
13. Засновницький договір URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67656.htm (дата звернення: 09.10.2024)
14. Збірник матеріалів першої регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених: «Пріоритетні напрямки розвитку гуманітарних наук та методик їх навчання у закладах вищої освіти України». Кропивницький: РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. 172 с
15. Іщенко Н. Як перестати стріляти: як НАТО зупинило війну в Боснії і Герцеговині. Українська правда. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/08/5/7112853/> (дата звернення: 16.10.2024).
16. Ковальський С. В. Формування міжетнічних протиріч на Кіпрі в 1960– 1963 рр. : правовий аспект. Гуржіївські історичні читання. 2012. С. 296-298.
17. Колективна оборона Стаття 5 URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm#invocation (дата звернення: 16.10.2024).
18. Корж І. Ф. Правова безпека як критерій стану правового життя: монографія. Київ: Видавництво Політія, 2024. 408 с.
19. Котляр О. Співпраця держав Північної Європи усфері безпеки та оборони: фактор НАТО та регіональний вимір кооперації. Кризи сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку: матеріали Міжнародної наукової конференції. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019, С. 74—78.
20. Критерії вступу України до НАТО. БДМУ. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6929-kriterii-vstupu-ukraini-do-nato/> (дата звернення: 10.10.2024).

21. Максак Г. Східне партнерство – перспективи багатостороннього виміру. Україна і Східне партнерство: візія 2025 року. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма». 2021. С. 6–12.

22. Меморандум між Туреччиною, Фінляндією і Швецією не є документом НАТО – Столтенберг. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3522444-memorandum-miz-tureccinou-finlandieu-i-svecieu-ne-e-dokumentom-nato-stoltenberg.html> (дата звернення: 09.11.2024).

23. Напруженість на білоруському кордоні: погляд на військові витрати та моделі імпорту зброї. Стокгольмський міжнародний Інститут дослідження проблем миру. 2023. URL: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2023/tensionsbelarus-border-look-military-spending-andarms-importpatterns> (дата звернення: 16.10.2024).

24. НАТО є єдиним гарантом безпеки в Європі – Столтенберг. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2019/11/26/nato-ye-yedynym-garantom-bezpeky-v-yeuropi-stoltenberg/> (дата звернення: 16.10.2024).

25. НАТО: історія створення і цікаві факти про Альянс | Chas.News. chas.news. URL: <https://chas.news/not/nato-istoriya-stvorenniya-i-tsikavi-fakti-pro-alyans> (дата звернення: 08.10.2024).

26. Паливода В. Східний фланг НАТО: потреба злагодженого підходу і посилення. НІСД. 2020. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/skhidniy-flangnato-potreba-zlagodzhenogo-pidkholdu-i-posilennya#_ftnref2 (дата звернення: 8.11.2024).

27. ПДЧ як шлях до НАТО - Україна до НАТО. Україна до НАТО - журнал. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/pdch-iak-shliakh-do-nato/> (дата звернення: 12.10.2024).

28. Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною. За заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 604 с

29. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р. URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm (дата звернення: 09.10.2024).

30. Підхід НАТО у галузі боротьби з дезінформацією URL:https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_219728.htm (дата звернення: 09.11.2024).

31. План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text (дата звернення: 12.10.2024).

32. Політика «відкритих дверей» та План дій щодо членства в НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/politika-vidkritih-dverej-ta-plan-dij-shchodo-chlenstva-v-nato>

33. Посли НАТО підписали протоколи про вступ Фінляндії та Швеції в Альянс URL: <https://suspilne.media/257212-ocilniki-mzs-finlandii-ta-svecii-pidpisali-protokoli-pro-vstup-do-nato/> (дата звернення: 09.11.2024).

34. Потенційні формати та вимоги до запрошення України в НАТО. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3915037-potencijni-formati-ta-vimogi-do-zaprosenna-ukraini-v-nato.html> (дата звернення: 12.10.2024).

35. Протокол про приєднання Швеції до НАТО набув чинності URL: <https://interfax.com.ua/news/general/972136.html> (дата звернення: 12.10.2024).

36. Процес розширення НАТО URL:<https://www.nato.int/docu/other/ur/handbook/2001/pdf/061-098.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).

37. Путівник до Вашингтонського саміту НАТО URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/2000/wash-gde.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).

38. Соскін О. І. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та Українська перспектива? (колективна монографія). Інститут трансформації суспільством. Київ. 2017. С. 31–32

39. Союзники з НАТО продовжують підтримувати Україну за допомогою Пакету комплексної допомоги на Вашингтонському саміті URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_228110.htm (дата звернення: 21.10.2024)

40. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 1 : зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015). упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 476 с.

41. Статус партнера - Україна до НАТО. Україна до НАТО - журнал. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/status-partnera/> (дата звернення: 09.11.2024).

42. Стратегічні концепції НАТО: історія та сучасність крізь призму безпеки - Україна до НАТО. Україна до НАТО - журнал. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/75-rokiv-nato/stratichni-kontseptsii-nato-istoriia-ta-suchasnist-kriz-pryzmu-bezpeky/> (дата звернення: 09.11.2024).

43. Тлумачення статті 10 Паризького протоколу про статус міжнародних військових штабів, створених відповідно до Північноатлантичного договору від 28 серпня 1952 року. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_006#Text (дата звернення: 14.10.2024).

44. Угода між сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їхніх збройних сил (НАТО УСЗС). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_041 (дата звернення: 14.10.2024).

45. Україна завершила участь в місії НАТО в Афганістані – чому та що там робили українські військові. Військовий портал Defense Express - все про військову справу. URL: <https://defence->

ua.com/army_and_war/ukrajina_zavershila_uchast_v_misiji_nato_v_afganistani_s_homu_ta_scho_tam_robili_ukrajinski_vijskovi-3918.html (дата звернення: 09.11.2024).

46. Учасники проектів Вікімедіа. Операція «Союзницький захисник». Вікіпедія. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Операція_«Союзницький_захисник» (дата звернення: 16.10.2024).

47. Чверть століття розширення НАТО. Як Захід до цього прийшов і чого досяг – Єжи Козьмінський та Деніел Фрід. URL: https://ipress.ua/articles/chvert_stolittya_rozshyrennya_nato_yak_zahid_do_tsogo_pryyshov_i_chogo_dosyag_yezhy_kozminskyu_ta_daniel_frid_354756.html (дата звернення: 09.11.2024).

48. Шатун В.Т., Гладун О.В. Інформаційна безпека – невід’ємна складова національної безпеки України. Наукові праці. Державне управління. Вип. 255. Т. 267. 2016. С. 174-180.

49. Швеція та Фінляндія офіційно подали заявки в НАТО URL: <https://suspilne.media/240617-svecia-ta-finlandia-oficijno-podali-zaavki-v-nato/> (дата звернення: 09.11.2024).

50. Шейко Ю. «Східне Партнерство» бере курс на безпеку та вирішення конфліктів. DW. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/skhidne-partnerstvo-bere-kursna-bezpeku-ta-vyrishennia-konfliktiv/a-60144662> (дата звернення: 18.10.2024)

51. Що таке НАТО: критерії вступу в організацію та умови, за яких її члени реагують на напад. Vector. URL: <https://vctr.media/ua/shho-take-nato-organizacziya-pivnichnoatlantychnogo-dogovoru-132477/> (дата звернення: 08.11.2024).

52. Щорічний звіт Генерального секретаря за 2023 рік URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_223291.htm (дата звернення: 12.10.2024).

53. Як НАТО підтримувало Україну в перший рік великої війни. АрміяInform URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/24/yak-nato->

pidtrymuvalo-ukrayinu-v-pershyj-rik-velykoji-vijny/ (дата звернення: 09.11.2024).

54. Янковська Т. Європейська система безпеки: трансформація чи колапс? Шевченківська весна: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. Частина 1. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015, С. 129-132.

55. A New Vision for the Transatlantic Alliance: The Future of European Security, the United States, and the World Order after Russia's War in Ukraine. Comprehensive reports. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-new-vision-for-the-transatlantic-alliance-the-future-of-european-security-the-unitedstates-and-the-world-order-after-russias-war-in-ukraine> (дата звернення: 18.10.2024)

56. Banks, M. TOP NATO Official: Assertive Russia Threatens European Security. Defense News. URL: <https://www.defensenews.com/home/2016/02/24/top-nato-official-assertive-russia-threatens-european-security> (дата звернення: 16.10.2024).

57. Chesnut M. US/NATO-Russian Strategic Stability and the War in Ukraine. CNA Corporation. June 2023. URL: <https://www.cna.org/reports/2023/06/US-NATORussian-Strategic-Stability-in-Ukraine.pdf> (дата звернення: 18.10.2024)

58. Collective defence and Article 5 URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm (date of access: 19.10.2024).

59. Contributors to Wikimedia projects. NATO Agreement on Safeguarding Defence-Related Inventions - Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/NATO_Agreement_on_Safeguarding_Defence-Related_Inventions (date of access: 08.11.2024).

60. De Maio, G. Opportunities to deepen NATO-EU cooperation. The Brookings Institution. 2021. URL: <https://www.brookings.edu/research/opportunities-to-deepen-nato-eu-cooperation/> (дата звернення: 16.10.2024).

61. Defending every inch of NATO territory: Force posture options for strengthening deterrence in Europe. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/us-and-nato-force-posture-options/> (date of access: 09.11.2024).

62. Did the Triple Transatlantic Summit Achieve Enough?. GMFUS. URL: <https://www.gmfus.org/news/did-triple-transatlantic-summit-achieve-enough> (date of access: 09.11.2024).

63. Ewers-Peters, Nele Marianne. Understanding EU-NATO Cooperation How Member-States Matter: book. Oxfordshire: Routledge, 2021, 220 c.

64. Fix L., Keil S. NATO and Russia after the Invasion of Ukraine. Policy Brief. The German Marshall Fund of the US. 2022. 10 p

65. FO 371181967, no 8 14 Nov 1950. [Meetings between the US JCS and UK COS]: outward telegram no 424 from the COS to the British Defense Co-ordination Committee, Middle East giving an account of discussions on Middle East policy and global strategy // Egypt and the Defense of the Middle East. Series B. Volume IV. Part II. – London: HMSO, 1998. – 594 p

66. FO 800/444, ff62-67 9 Dec 1947 [Anglo-American relations in the Middle East and eastern Mediterranean]: draft letter by Mr. Bevin for Mr. Attlee to send to the prime ministers of Australia and New Zealand // British Document of the End of Empire (BDEE). Series A. Part II. The Labor Government and the End of Empire 1945-1951. London: HMSO, 1992. 498 p

67. Howorth J. Strategic Autonomy and EU-NATO Cooperation: A Win-Win Approach. L'Europe en Formation. 2019. No2. C. 85-10

68. Malnick E. Jens Stoltenberg: We need a beefed-up Nato to face down threats to European security. The Telegraph. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/09/jens-stoltenberg-need-beefed-up-nato-face-threats-european-security/> (date of access: 09.11.2024).

69. Message of the President to the Congress, March 12, 1947 // Aid to Greece and Turkey. A Collection of State Papers. The Department of State Bulletin Supplement. Vol. XVI. No. 409 A. – Washington, 1947.

70. NATO recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm (дата звернення: 21.10.2024).

71. NATO Response Force URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (date of access: 19.10.2024).

72. NATO's military presence in the east of the Alliance URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (date of access: 09.11.2024).

73. Partnership for Peace programme. NATO: website. October 13, 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50349.htm?selectedLocale=en (дата звернення: 16.10.2024).

74. Relations with Ukraine URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 21.10.2024).

75. Texts adopted - EU-NATO cooperation in the context of transatlantic relations URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0346_EN.html (date of access: 09.11.2024).

76. The Russian attack on Ukraine marks a new era for Europe, MEPs say. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220227IPR24204/the-russian-attack-on-ukraine-marks-a-new-era-for-europe-meps-say> (date of access: 09.11.2024).

77. Ukrinform. Швеція офіційно стала членом НАТО. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3836911-svecia-oficijno-stala-clenom-nato.html> (дата звернення: 09.11.2024).

78. United States Deploys Patriot Missiles to Defend Poland. The National Interest. URL: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/united-states-deploys-patriot-missiles-defend-poland-201262> (date of access: 09.11.2024).

